

**ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
Παράρτημα Ιωαννίνων**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΣΤΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΤΟΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Εφαρμογή της συστημικής θεωρίας
στην επαγγελματική συμβουλευτική»**

Ονοματεπώνυμο φοιτητριών:

**ΤΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ
ΤΣΙΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ**

ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ: **ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ**

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΙΟΥΝΙΟΣ, 2016

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συστημική θεωρία βασίστηκε στη γενική θεωρία συστημάτων (Bertalanfy, 1968). Πρόκειται για μια θεωρία η οποία αναπτύχθηκε αρχικά στο χώρο της μηχανικής, για να βρει αργότερα εφαρμογή και σε άλλες επιστήμες, όπως η οικονομία, η βιολογία, και η πληροφορική. Η θεωρία των συστημάτων είναι μια σύγχρονη προσπάθεια σύνθεσης των διαφόρων όψεων της πραγματικότητας, υιοθετώντας μια ολιστική και «σχεσιακή» αντίληψη του κόσμου. Η επαγγελματική συμβουλευτική είναι ένας κλάδος της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, ο οποίος ασχολείται με τους τρόπους, τις μεθόδους και τις διαδικασίες με τις οποίες μπορούν να υποστηριχθούν τα άτομα κάθε ηλικίας, προκειμένου να διαχειριστούν με επιτυχία τα προβλήματα, τις δυσκολίες και τις επιλογές της επαγγελματικής τους ζωής, αξιοποιώντας το δυναμικό τους. Είναι μια διαδικασία που απευθύνεται σε εκείνους οι οποίοι, ενώ βρίσκονται μπροστά στην ανάγκη να πάρουν κάποια απόφαση για τη σταδιοδρομία τους, νιώθουν μπερδεμένοι και δυσκολεύονται να βρουν το δρόμο τους. Η συμβουλευτική προσέγγιση τους προσφέρει την ευκαιρία να εξετάσουν με προσοχή και ρεαλισμό τα προβλήματα που τους απασχολούν, ώστε να διαλέξουν αυτό που είναι καλύτερο γι' αυτούς και να αναλάβουν την ευθύνη για τις συνέπειες αυτής της επιλογής (Κασσωτάκης, 2004) . Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιαστούν οι παραπάνω προσεγγίσεις και στη συνέχεια να πραγματοποιηθεί μια σύνδεση της συστημικής θεωρίας με την επαγγελματική συμβουλευτική. Η επαγγελματική ανάπτυξη για τη συστημική θεωρία είναι πολύπλοκη και όχι πάντα προσχεδιασμένη, προβλέψιμη ή λογική.

Λέξεις κλειδιά

Συστημική θεωρία, επαγγελματική συμβουλευτική, πλαίσιο θεωρίας συστημάτων, θεωρία δόμησης καριέρας, αφηγηματική επαγγελματική συμβουλευτική

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	σελ. 1
Κεφάλαιο 1^ο : Συστημική θεωρία	
1.1 Σύντομη Ιστορική αναδρομή	σελ. 4
1.2 Βασικές αρχές – έννοιες συστημικής θεωρίας	σελ. 6
Κεφάλαιο 2^ο : Επαγγελματική συμβουλευτική	σελ. 12
2.1 Ορισμός επαγγελματικής συμβουλευτικής	σελ. 14
2.2 Δεξιότητες επαγγελματικής συμβουλευτικής	σελ. 15
2.3 Αρχές και στάδια επαγγελματικής συμβουλευτικής	σελ. 17
2.4 Φάσεις επαγγελματικής συμβουλευτικής	σελ. 18
Κεφάλαιο 3^ο : Συστημική θεωρία & επαγγελματική συμβουλευτική	σελ. 20
3.1 Πλαίσιο Θεωρίας Συστημάτων (Systems Theory Framework)	σελ. 21
3.2 Θεωρία Δόμησης Καριέρας (Career Construction Theory)	σελ. 33
3.3 Αφηγηματική Επαγγελματική Συμβουλευτική (Narrative Career Counseling)	σελ. 38
3.4 Παρουσίαση εφαρμογών	σελ. 42
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	σελ. 53
Βιβλιογραφία	σελ. 55

Κεφάλαιο 1ο: Συστημική θεωρία

1.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή

Σύμφωνα με τις Σιδηροπούλου & Περπερίδου (2010), κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, στις αρχές της δεκαετίας του '40, σε μια σειρά διαλέξεων και παρουσία ηγετικών φυσιογνωμιών του επιστημονικού κόσμου (μηχανικών, μαθηματικών και κοινωνικών επιστημόνων), προτείνεται το λεγόμενο κυβερνητικό μοντέλο, που τονίζει μεταξύ άλλων τη μελέτη της επικοινωνίας σε σχέση με τη ρύθμιση και τον έλεγχο μέσω της ενεργοποίησης των μηχανισμών ανάδρασης.

Ο Nobert Wiener (1948), μαθηματικός και πρωταγωνιστής στην εξέλιξη των υπολογιστών, προτείνει τον όρο Cybernetics και χρησιμοποιεί την ελληνική λέξη Κυβερνητική, που παραπέμπει στη διακυβέρνηση του σκάφους από τον κυβερνήτη του. Έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον στον τρόπο που επηρεάζουν η επικοινωνία και οι μηχανισμοί ανάδρασης τα απλά και τα σύνθετα συστήματα. Στη δεκαετία του '50, γεννιέται το συστημικό παράδειγμα στις ψυχοθεραπείες. Ο Kuhn (1970), στη θεωρία των επιστημονικών επαναστάσεων, αναφέρεται στην επανεξέταση και επανάγνωση των μεθόδων που χρησιμοποιεί ένας επιστημονικός κλάδος όταν εμφανιστεί μια νέα μέθοδος και θεωρία. Χαρακτηριστικά αναφέρει ότι συντελείται μια «επιστημονική επανάσταση». Σύμφωνα με τη γνώμη πολλών ψυχοθεραπευτών από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού, μια τέτοια επανάσταση συνέβη στη ψυχοθεραπεία τα χρόνια αυτά με την εμφάνιση της συστημικής ψυχοθεραπείας (Goldenberg & Goldenberg, 2005).

Ωστόσο, κατά κύριο λόγο η συστημική θεωρία και ψυχοθεραπεία βασίζεται στην Γενική Θεωρία των Συστημάτων του Von Bertalanffy (1969). Πρόκειται για μια βιολογική θεωρία στην οποία υποστηρίζεται ότι όλοι οι οργανισμοί είναι συστήματα τα οποία απαρτίζονται από υποσυστήματα, που με τη σειρά τους αποτελούν μέρος υπερσυστημάτων. Ένα σύστημα, ορίζεται ως ένα σύνολο στοιχείων, τα οποία σχηματίζουν ένα διατεταγμένο σχετιζόμενο και λειτουργικό σύνολο. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να είναι ικανά να εκπληρώνουν συγκεκριμένους στόχους, να ενεργοποιούνται και να φέρουν εις πέρας κάποιο σκοπό (Payne, 2000, Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006). Τα συστήματα έχουν όρια και είναι αυτοσυντηρούμενα (Σταλίκας, 2012).

Ο άνθρωπος, είναι μέρος μια κοινωνίας και αποτελείται από βασικές λειτουργικές μονάδες, τα κύτταρα, αυτά με τη σειρά τους αποτελούνται από τα άτομα τα οποία αποτελούνται από μικρότερα σωματίδια, η θεωρία αυτή εφαρμόζεται σε κοινωνικά συστήματα, όπως οι ομάδες, οικογένειες και οι κοινωνίες, καθώς επίσης και σε βιολογικά συστήματα (Payne, 2000). Η συστημική άποψη δίνει έμφαση στη θεώρηση των προβλημάτων πέρα αυτού που πιστεύει το άτομο, ως πολύπλοκα και συσχετιζόμενα. Θεωρεί ως βασικές έννοιες αυτές της ολότητας, της σχέσης και της ομοιόστασης. Σύμφωνα με την συστημική θεωρία, η ολότητα, σημαίνει ότι τα στοιχεία ή τα μέρη ενός συστήματος δημιουργούν ένα σύνολο (entity) που είναι μεγαλύτερο από τα προστιθέμενα ξεχωριστά μέρη. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή κανένα σύστημα δεν μπορεί να κατανοηθεί επαρκώς ή να διερευνηθεί ολοκληρωμένα εάν δεν έχει διασπαστεί από τα μέρη που το αποτελούν. Η έννοια της σχέσης στη συστημική θεωρία διατείνεται ότι ο τρόπος και η δομή (structure) των στοιχείων ενός συστήματος είναι τόσο σημαντικά όσο και τα ίδια τα στοιχεία που το απαρτίζουν (Δημόπουλου – Λαγωνίκα, 2006).

Σύμφωνα με τη θεωρία της ομοιόστασης (homeostasis), όλα τα ζωντανά συστήματα επιζητούν τη διατήρηση ισορροπίας ώστε να διαφυλάξουν το σύστημα. Η κεντρική υπόθεση που διέπει τις συστημικές παρεμβάσεις, είναι ότι το άτομο δεν πρέπει να εξετάζεται αποκομμένο από τον «κόσμο» στον οποίο ζει, αφού αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του. Για αυτό και οι συστημικές παρεμβάσεις σχεδιάζονται με γνώμονα την υπόθεση ότι ένα σύστημα δεν αλλάζει εάν δεν αλλάξει το άτομο, και το άτομο δεν αλλάζει εάν δεν αλλάξει το σύστημα. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ των μονάδων ενός συστήματος, καθώς κάθε μέλος επηρεάζει το άλλο και η αλλαγή του ενός επηρεάζει και τα υπόλοιπα (Σταλίκας, 2005, Δημόπουλου – Λαγωνίκα, 2006).

Η συστημική θεωρία πρόσφερε μια εναλλακτική λύση στο αδιέξοδο της εξήγησης της σκοπιμότητας που διέπει τη συμπεριφορά με βάση απλές, μηχανιστικές διαδικασίες, δείχνοντας τον τρόπο με τον οποίο η σκόπιμη συμπεριφορά εμφανίζεται ως ιδιότητα ενός συστήματος που αποτελείται από απλά στοιχεία τα οποία όμως δεν χαρακτηρίζονται από σκοπιμότητα. Πάνω στην ίδια λογική, η συστημική θεωρία βρήκε εφαρμογή και στο χώρο της ψυχοθεραπείας & της συμβουλευτικής, αντιμετωπίζοντας τα ανθρώπινα «προβλήματα» ως εγγενείς και δυναμικές ιδιότητες των κοινωνικών συστημάτων και ιδιαίτερα της οικογένειας, και όχι ως χαρακτηριστικό των ατόμων που απαρτίζουν αυτό το κοινωνικό σύστημα.

1.2 Βασικές αρχές-έννοιες της συστημικής θεωρίας

Τι είναι σύστημα

Κατά καιρούς έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί για την έννοια του συστήματος. Σύστημα είναι ένα σύμπλεγμα αλληλοεπηρεαζόμενων και αλληλεξαρτώμενων μεταξύ τους στοιχείων. Κάθε αλλαγή σε κάποιο στοιχείο του συστήματος επιφέρει αλλαγές σε ολόκληρο το σύστημα (Bateson, 1969).

Στη Γενική Θεωρία Συστημάτων το σύστημα ορίζεται ως «μια ομάδα από ενότητες και οι μεταξύ τους σχέσεις» (Miller, 1965 όπ. αναφ. στο Παπαδιώτη-Αθανασίου 2014). Σύμφωνα με τον Βασιλείου (1987, όπ. αναφ. στο Παπαδιώτη-Αθανασίου 2014): «Σύστημα είναι όρος που σημαίνει ότι μία σειρά από διεργασίες (ενότητες) βρίσκονται α) σε αλληλεξάρτηση, β) αλληλοσυσχέτιση και γ) συναλλαγή. Ο όρος "συναλλαγή" σημαίνει ότι το Α βρίσκεται σε διεργασία με το Β και αυτό σημαίνει ότι το Α μεταλλάζει το Β τον ίδιο ακριβώς χρόνο που το ίδιο μεταλλάσσεται από αυτό». Ο Νίκος Παρίτσης δίδει τον ακόλουθο ορισμό του συστήματος (Παρίτσης, 2012).

Σύστημα είναι:

1. Ένα σύνολο από μέλη
2. Ένα σύνολο από τις ιδιότητες των μελών
3. Ένα σύνολο από τις σχέσεις ανάμεσα σ' αυτά τα μέλη
4. Ένα σύνολο από αναδυόμενες ιδιότητες, που (α) προκύπτουν από τα 1,2,3 και αλληλεπιδρούν με αυτά και (β) αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον. Τα σύνολα που προαναφέρθηκαν αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, έτσι ώστε το ένα να επηρεάζει και να συμπροσδιορίζει το άλλο. Για παράδειγμα, οι σχέσεις ανάμεσα στα μέλη επιδρούν στις ιδιότητες των μελών και αλλάζουν τις αναδυόμενες ιδιότητες του συστήματος, Το περιβάλλον μπορεί να αλλάξει τις αναδυόμενες ιδιότητες, μπορεί να επιδράσει επίσης στις σχέσεις, να μεταβάλει τις σχέσεις των μελών του συστήματος κ.ο.κ. Η βελτίωση στη σχέση του ζευγαριού – γονέων, για παράδειγμα, παράγει την ιδιότητα ικανοποίηση που με τη σειρά της θα επηρεάσει τη στάση τους προς το παιδί. Γενικά, κάθε μέρος από κάθε ένα από τα σύνολα που περιλαμβάνονται στον πιο πάνω ορισμό, μπορεί δυνητικά (in principle) να επιδράσει σε κάθε άλλο μέρος που ανήκει στα υπόλοιπα σύνολα.

Με βάση τον ορισμό που αναφέρθηκε, η αντίληψη για το σύστημα γίνεται πολύ εμπλουτισμένη και πολύπλοκη. Γι' αυτό, πολλοί θεωρούν τη συστημική επιστήμη ως επιστήμη της πολυπλοκότητας.

Η οργάνωση των στοιχείων αποτελεί βασικό συστατικό του συστήματος. Η συμπεριφορά του συστήματος εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο είναι οργανωμένες οι ενότητες του. Ο Dallos (1997, όπ. αναφ. στο Παπαδιώτη-Αθανασίου 2014), σε μια παρουσίαση της συστημικής προσέγγισης, παρομοιάζει τη λειτουργία του συστήματος με τη μουσική. Οι νότες που απαρτίζουν τη μουσική ακούγονται πολύ διαφορετικά αν τις ακούσουμε μεμονωμένα ή με διαφορετικό συνδυασμό. Ο μεταξύ τους συνδυασμός ή η οργάνωσή τους είναι που δημιουργεί το τελικό αποτέλεσμα.

Οι διεργασίες επικοινωνίας και αλληλοαντίδρασης, που συμβαίνουν ανάμεσα στα στοιχεία ενός συστήματος και στα χαρακτηριστικά των στοιχείων αυτών, καθορίζουν επίσης το σύστημα. Ο Skinner (1986, όπ. αναφ. στο Παπαδιώτη-Αθανασίου 2014), για να κατανοήσει κανείς ένα σύστημα, δεν αρκεί να παρατηρήσει μόνο τα μέρη του: «Δεν είναι δυνατόν να καταλάβεις το σκάκι μόνο παρατηρώντας τα κομμάτια του. Θα πρέπει να εξετάσεις το παιχνίδι ως όλο και να δεις πώς οι κινήσεις των μερών επηρεάζουν τη θέση και τις κινήσεις των άλλων τμημάτων στο όλο πλαίσιο».

Σύμφωνα με την Παπαδιώτη-Αθανασίου (2014), στη μετέπειτα εξέλιξη της συστημικής προσέγγισης, μετά την επίδραση που δέχτηκε από την επιστημολογική θέση του κονστρουκτιβισμού και του κοινωνικού κονστρουξιονισμού, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην αλληλεπίδραση και την επικοινωνία των νοημάτων και των εννοιών. Με άλλα λόγια, βασική έννοια του συστήματος δεν θεωρείται μόνο η αλληλεπίδραση των εννοιών-μελών, αλλά και η αλληλεπίδραση των εννοιών και των νοημάτων (interchange of meanings).

Το πλαίσιο

Η έννοια του πλαισίου περιλαμβάνει όλες τις αλληλεπιδράσεις που πραγματοποιούνται ανάμεσα στις ενότητες ενός συστήματος, όπως επίσης τις αλληλεπιδράσεις του συγκεκριμένου συστήματος με το υπερσύστημα ή το υποσύστημα με το οποίο επικοινωνεί. Το πλαίσιο μπορεί να αναφέρεται στο ίδιο επίπεδο ή σε διαφορετικά επίπεδα (Παπαδιώτη-Αθανασίου, 2014). Για παράδειγμα, για την ανάλυση της συμπεριφοράς του ατόμου με βάση τη διεύρυνση του πλαισίου, αναφέρει ο Νίκος Παρίτσης (2012), «μπορεί να εξεταστεί το βιοχημικό επίπεδο, η

συμπεριφορά του κυττάρου, οι λοβοί του εγκεφάλου, το ψυχικό όργανο. Το οικογενειακό επίπεδο ή αυτό ενός ιδρύματος, το κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο. Επειδή υπάρχει αλληλεπίδραση ανάμεσα σε όλα τα επίπεδα, η επίδραση σε ένα επίπεδο αναμένεται ότι θα επηρεάσει και όλα τα άλλα». Το πλαίσιο της οικογένειας είναι από τα περισσότερο σημαντικά για το άτομο. Οι αλληλεπιδράσεις και ιδιαίτερα οι διαπροσωπικές σχέσεις μέσα στην οικογένεια αποτελούν το βασικό μηχανισμό για τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς και κατ' επέκταση για την αλλαγή της προβληματικής συμπεριφοράς. Από τη βασική αυτή αντίληψη για το ρόλο της οικογένειας στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς και στη θεραπεία της προέκυψε και ο όρος «οικογενειακή θεραπεία» (family therapy) (Griffin & Greene, 1998 όπ. αναφ. στο Παπαδιώτη-Αθανασίου 2014).

Σχέσεις

Όπως αναφέρουν οι Griffin και Greene (1998 όπ. αναφ. στο Παπαδιώτη-Αθανασίου 2014), «σχέση» σε ένα σύστημα μπορεί να είναι σχέση με ένα πρόσωπο ή σχέση με μια άλλη κατάσταση. Η κατάσταση αυτή μπορεί να είναι, για παράδειγμα, ο τρόπος με τον οποίο ένα άτομο σχετίζεται με ένα μέλος της οικογένειας ή με μια ιδέα για το πώς πρέπει να είναι η σωστή λειτουργία της οικογένειας (ή οποιαδήποτε άλλη λειτουργία). Στη θεραπευτική αντιμετώπιση η έμφαση δίνεται στη σχέση που το άτομο έχει με τη συγκεκριμένη κατάσταση. Για παράδειγμα, για το άτομο, που έχει δημιουργήσει ένα μύθο ή μια ιστορία, για τη συμπεριφορά του στην οικογένεια, η έμφαση δεν δίνεται στο μύθο, ούτε ο μύθος θεωρείται πρόβλημα. Πρόβλημα αποτελεί πώς αυτός ο μύθος μπορεί να επηρεάσει το άτομο και να δημιουργήσει πρόβλημα στο ίδιο και στην οικογένειά του. Στη θεραπευτική αντιμετώπιση ο οικογενειακός θεραπευτής παρατηρεί και προσπαθεί να αλλάξει τις σχέσεις. Αν δεν εστιάσει την προσοχή του στις σχέσεις, δεν κάνει οικογενειακή θεραπεία, ακόμη και όταν στη θεραπευτική συνεδρία συμμετέχουν όλα τα μέλη της οικογένειας. Πριν από την εμφάνιση της συστημικής θεραπείας, η θεραπεία ομάδας ακολουθούσε κατά κανόνα την ψυχαναλυτική προσέγγιση. Η προσέγγιση όμως αυτή είναι διαφορετική. Στην ομαδική θεραπεία η οποία βασίζεται στην ψυχαναλυτική προσέγγιση στόχος είναι το άτομο, το οποίο αλλάζει μέσα από τη διαδικασία της μεταβίβασης και της αντιμεταβίβασης. Στη θεραπεία οικογένειας ο στόχος είναι να αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο τα άτομα επικοινωνούν και δημιουργούν σχέσεις, όπως και οι σχέσεις τους

με διάφορες ιδέες και καταστάσεις. Η αλλαγή αυτή θα επιφέρει αλλαγή και στο άτομο το οποίο εμφανίζει το πρόβλημα.

Η κυκλική σχέση σε αντιδιαστολή με τη γραμμική

Η παραδοσιακή προσέγγιση, η οποία προέρχεται από τις φυσικές επιστήμες, εξηγεί τα φαινόμενα συμπλεγμάτων επιμερίζοντάς τα σε σειρές λιγότερο σύνθετων αντιδράσεων αιτίου-αποτελέσματος και αναλύοντας με γραμμικό τρόπο το πώς το Α προκαλεί το Β, το Β προκαλεί το Γ κ.ο.κ. Αντίθετα, σύμφωνα με τη Γενική Θεωρία Συστημάτων, το Α επηρεάζει το Β, αλλά και το Β το Α, με έναν κυκλικό τρόπο (Goldenberg & Goldenberg, 2005).

Σε κάθε σύστημα υπάρχει μια κυκλική σχέση ανάμεσα στις δράσεις και τις αντιδράσεις των επιμέρους ενοτήτων του, δηλαδή μια δράση προκαλεί μια αντίδραση, η οποία με τη σειρά της προκαλεί μια άλλη αντίδραση κ.ο.κ. Στο σύστημα της οικογένειας δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη συνεξάρτηση των συμπεριφορών ανάμεσα στα μέλη. Η συμπεριφορά του κάθε προσώπου επηρεάζει τη συμπεριφορά του άλλου, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει το πρώτο πρόσωπο κ.ο.κ. Επειδή η συμπεριφορά του κάθε μέλους ενεργοποιείται με βάση τον παγιωμένο τρόπο αλληλεπίδρασης των μελών, είναι δύσκολο να αλλάξει. Οι οικογενειακοί θεραπευτές γνωρίζουν ότι οι οικογένειες αλληλεπιδρούν με κυκλικό τρόπο: έτσι, όταν μια οικογένεια αναζητά βοήθεια, προσπαθούν να σπάσουν τους κύκλους αυτούς. Σε μια οικογένεια όπου υπάρχουν περισσότερα μέλη, κατανοούμε ότι οι κυκλικές αυτές αλληλεπιδράσεις είναι πολύ περισσότερες και πιο πολύπλοκες. Η κυκλικότητα στην οικογένεια είναι πιο έντονη από άλλα συστήματα: και αυτό γιατί η οικογένεια έχει μια μακρά ιστορία αλληλεπίδρασης, η οποία συχνά περιλαμβάνει όχι μόνο τα μέλη της πυρηνικής αλλά και μέλη της ευρύτερης οικογένειας.

Δεδομένης της έμφασης που δίνει η συστημική προσέγγιση στην κυκλική αλληλεπίδραση και στο πλαίσιο, δεν είναι δυνατόν να εντοπιστεί μία και μόνη αιτία για μια κατάσταση. Συνεπώς, η βαρύτητα δίνεται στην ανεύρεση των διεργασιών που οδήγησαν ένα σύστημα να λειτουργεί με ένα συγκεκριμένο τρόπο, και όχι στην ανεύρεση της αιτίας: δηλαδή στη διερεύνηση του «πώς» και όχι του «γιατί». Με τη στροφή από την ατομική στη συλλογική ευθύνη αποφεύγεται η απόδοση κατηγοριών και επομένως η ενοχοποίηση ορισμένων μόνο ατόμων (Παπαδιώτη-Αθανασίου, 2014).

Επικοινωνία

Από την αρχή της εμφάνισης της συστημικής προσέγγισης η επικοινωνία υπήρξε η βασική διεργασία τόσο για τη διαμόρφωση της θεωρίας όσο και για την πρακτική της εφαρμογή. Η συστημική θεωρία είναι κυρίως μια θεωρία επικοινωνίας.

Τα βασικά αξιώματα της επικοινωνίας όπως διατυπώθηκαν από τον Watzlawick (1969) είναι:

- Σε διαπροσωπικό επίπεδο είναι αδύνατον να μην επικοινωνούμε. Κάθε συμπεριφορά περιέχει ένα μήνυμα. Η μη επικοινωνία είναι και αυτή μια μορφή επικοινωνίας
- Κάθε επικοινωνία έχει δύο πλευρές, αυτή του περιεχομένου και εκείνη της σχέσης.
- Το είδος μιας επικοινωνίας προσδιορίζεται από την επιλεκτική ερμηνεία στη σειρά των γεγονότων που ακολουθούν.
- Οι άνθρωποι επικοινωνούν «ψηφιακά» και «αναλογικά». Η ψηφιακή (λεκτική) γλώσσα έχει συντακτική αξία, αλλά στερείται σημασιολογικής δυνατότητας στο πεδίο της σχέσης. Η αναλογική (μη λεκτική) έχει σημασιολογική αξία, αλλά στερείται επαρκούς σύνταξης για το σαφή ορισμό της σχέσης.
- Οι επικοινωνιακές συναλλαγές είναι είτε συμμετρικές (από ίση θέση) είτε συμπληρωματικές (από άνιση θέση).

Διεργασία

Τα ζωντανά συστήματα βρίσκονται σε συνεχή μετακίνηση και αλλαγή. Η διαρκής αυτή πορεία μετακίνησης αποτελεί τη διεργασία του συστήματος. Ο Buckley (1967, όπ. αναφ. στο Παπαδιώτη-Αθανασίου 2014) ως διεργασία ορίζει τις *«δράσεις και αντιδράσεις των στοιχείων των ανοιχτών συστημάτων, έτσι ώστε διαφορετικές κάθε φορά δομές σχηματίζονται, αλλάζουν και διαλύονται»*. Η έννοια δηλαδή της διεργασίας αναφέρεται στην πορεία αλλαγής και εξέλιξης του συστήματος. Η θέση αυτή συνδέεται με την αρχή της μορφογένεσης και συνεχούς μετακίνησης των συστημάτων η οποία συμπλήρωσε την αρχή της ομοιόστασης. Με βάση τις αρχές της Γενικής Θεωρίας Συστημάτων, ο Παρίτσης (2012) ορίζει την εξέλιξη ως αύξηση της ποικιλίας και της τάξης. Η αύξηση της εξέλιξης σε ένα σύστημα οδηγεί στην αύξηση της τάξης και τη μείωση της εντροπίας. Η αρχή αυτή είναι συνεπής με τις θέσεις του Prigogine, ο οποίος υποστήριξε ότι στα ζωντανά συστήματα δεν ισχύει το δεύτερο

θερμοδυναμικό αξίωμα. «Τα συστήματα αυτά μπορούν να εισάγουν ενέργεια, ύλη και πληροφορίες από το περιβάλλον τους τις οποίες χρησιμοποιούν στη λειτουργία πολλών μηχανισμών ελέγχου, μέσω των οποίων διατηρούν και αυξάνουν την τάξη τους». Και συνεχίζει «Έτσι λοιπόν η συστημική επιστήμη δικαιώθηκε υποστηρίζοντας ότι μπορεί να υπάρξει εξέλιξη σε όλα τα επίπεδα».

Σύμφωνα με τον Miller (1965a όπ. αναφ. στο Παπαδιώτη-Αθανασίου 2014) η εξέλιξη αποτελεί βασική αρχή των συστημάτων και είναι αποτέλεσμα των αλλαγών που γίνονται στο εσωτερικό του συστήματος, στις ενότητες δηλαδή που το απαρτίζουν, όπως και των αλλαγών που συμβαίνουν στο ευρύτερο σύστημα, στο υπερσύστημα δηλαδή του συγκεκριμένου συστήματος.

Όρια

Σύμφωνα με τη συστημική προσέγγιση, τα όρια αποτελούν βασική έννοια για τη λειτουργία των συστημάτων. Στο σύστημα της οικογένειας τα όρια διαμορφώνονται από το σύνολο των διεργασιών και κανόνων που διέπουν τον τρόπο επικοινωνίας – συνειδητής και ασυνειδητής– και αλληλοαντίδρασης όπως και τη γενικότερη συμπεριφορά των μελών της. Τα όρια συμπίπτουν σε μεγάλο βαθμό με το ρόλο που αναλαμβάνει κάθε μέλος ή ενότητα μελών στην οικογένεια για τη λειτουργία του όλου συστήματος (Παπαδιώτη-Αθανασίου 2014).

Η θεραπευτική σχέση

Η ίδια η θεραπευτική σχέση ανάμεσα στον ψυχοθεραπευτή και τον θεραπευόμενο είναι ένα καινούργιο σύστημα με τη δική του δυναμική. Εκτός από την απαραίτητη έμφαση στο πλέγμα των σχέσεων και την ποιότητα των αλληλεπιδράσεων των ατόμων που ζητάνε βοήθεια, ο συστημικός ψυχοθεραπευτής δεν παραβλέπει σε καμία περίπτωση τους βασικούς εκείνους παράγοντες που ενδυναμώνουν και πλουτίζουν την ίδια τη θεραπευτική σχέση. Συγκεκριμένα, ο συστημικός σύμβουλος ή ψυχοθεραπευτής γνωρίζει ότι το βασικό θεραπευτικό «εργαλείο» είναι ο εαυτός του και ότι, ως μέλος κι αυτός μαζί με τον θεραπευόμενο του ψυχοθεραπευτικού συστήματος, δεν γίνεται να παραμείνει αμέτοχος και να παρατηρεί απλά και μόνο από τη θέση του «ειδικού», αλλά αντίθετα καλείται να καλλιεργήσει μια ατμόσφαιρα βαθιάς ενσυναίσθησης, αποδοχής και αυθεντικότητας στη σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα σ' αυτόν και τον θεραπευόμενο.

Κεφάλαιο 2ο: Επαγγελματική Συμβουλευτική

Αν ζητήσετε από έναν μέσο άνθρωπο να ορίσει την επαγγελματική συμβουλευτική, είναι πολύ πιθανόν να περιγράψει μια εμπειρία του, η οποία περιλαμβάνει τη διεξαγωγή τεστ που θα του δείξουν τι επάγγελμα πρέπει να κάνει. Μπορεί να θυμηθεί ότι κάποια στιγμή στο λύκειο είχε συμπληρώσει ένα ερωτηματολόγιο ενδιαφερόντων ή είχε κάνει ένα τεστ ικανοτήτων. Το πιθανότερο είναι ότι θα θυμηθεί αμυδρά την εμπειρία του αυτή και δεν θα αντιδράσει με ιδιαίτερο ενθουσιασμό αν τον ρωτήσετε πόσο χρήσιμες του φάνηκαν αυτές οι δραστηριότητες. Συχνά, οι άνθρωποι διαπιστώνουν ότι οι αξιολογήσεις τους επισημαίνουν αυτό που ήξεραν ήδη ή, ακόμα χειρότερα, ότι τα αποτελέσματα της αξιολόγησης έδειξαν πως θα πρέπει να ασχοληθούν με ένα επάγγελμα για το οποίο ελάχιστα ενδιαφέρονται.

Σύμφωνα με την Κεδράκα (2007), η επαγγελματική συμβουλευτική έχει ως κεντρική της έννοια την επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου από τα πρώιμα στάδια της ανάπτυξης του μέχρι και την μετά τη συνταξιοδότηση φάση της ζωής. Η επαγγελματική ανάπτυξη είναι η εξελικτική πορεία του ατόμου αναφορικά με τον προσανατολισμό του στο χώρο της εργασίας, συνιστά πορεία ζωής και αναφέρεται στη διαλεκτική σχέση ατόμου και εργασίας που αναπτύσσεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του σύγχρονου ανθρώπου (Herr & Cramer, 1996). Η επαγγελματική ανάπτυξη, συνεπώς, αποτελεί μια συνεχή πορεία, δηλαδή δεν αφορά μια στιγμιαία απόφαση αλλά μια μακροχρόνια αναπτυξιακή διαδικασία που περιλαμβάνει ψυχολογικούς, κοινωνικούς, εκπαιδευτικούς, οικονομικούς, σωματικούς αλλά και τυχαίους παράγοντες, οι οποίοι συνδυάζονται, με αποτέλεσμα να διαμορφώνουν τη σταδιοδρομία του ατόμου, ενώ τα τελευταία χρόνια προστίθεται και ο πολιτισμικός παράγοντας (Isaacson & Brown, 2000). Επίσης, ο συγκεκριμένος όρος χρησιμοποιείται για να δηλώσει την εξέλιξη της σταδιοδρομίας του ατόμου μέσα στο συγκεκριμένο εργασιακό χώρο (οργανισμό) όπου απασχολείται.

Το μοντέλο επαγγελματικής συμβουλευτικής που καθορίζει αυτή την ποικιλία εμπειριών προέκυψε στις αρχές του προηγούμενου αιώνα και βασίστηκε στο έργο του Frank Parsons (1909). Ο Parsons πραγματεύθηκε διάφορες τεχνικές τις οποίες έκρινε χρήσιμες στην παροχή υποστήριξης στους έφηβους με τους οποίους εργαζόταν, πρώτα στο Breadwinners' College στο Civic Service House, ένα κέντρο παροχής κοινοτικών υπηρεσιών στη Βοστώνη, και έπειτα στο Vocational Bureau (Γραφείο

Επαγγελματικής Συμβουλευτικής) της Βοστώνης. Συγκεκριμένα, η «προσέγγιση του Parsons» συνίσταται σε τρία στάδια που ακολουθούνται με σκοπό να παρασχεθεί βοήθεια σε κάποιον για να κάνει μια επαγγελματική επιλογή. Αυτά τα στάδια είναι τα εξής:

1. Ανάπτυξη σαφούς κατανόησης του εαυτού, των ταλέντων, των ικανοτήτων, των ενδιαφερόντων, των πόρων και των περιορισμών.
2. Ανάπτυξη γνώσης σχετικά με τις απαιτήσεις και προϋποθέσεις επιτυχίας, τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, τις απολαβές, τις ευκαιρίες και τις προοπτικές σε διαφορετικούς επαγγελματικούς κλάδους.
3. Χρήση «σωστής συλλογιστικής» αναφορικά με τις σχέσεις αυτών των δύο κατηγοριών δεδομένων (Parsons, 1909).

Ο Parsons ανέπτυξε το μοντέλο του σε μια εποχή κοινωνικών (ταχεία αστικοποίηση, παιδική εργασία, μετανάστευση), οικονομικών (άνοδος της βιομηχανικής παραγωγής και αυξανόμενος καταμερισμός της εργασίας) και επιστημονικών (εμφάνιση των επιστημών του ανθρώπου και της συμπεριφοράς) αλλαγών που συνέβησαν στις Ηνωμένες Πολιτείες στις αρχές της δεκαετίας του 1900 (Niles & Harris-Bowlsbey, 2005). Η προσέγγιση του Parsons ταιριάζει με την κυρίαρχη επιστημονική σκέψη του 20ού αιώνα, η οποία έδωσε έμφαση στο λογικό θετικισμό και στην αντικειμενική μεθοδολογία. Το μοντέλο του Parsons προέτρεψε τους επαγγελματίες να αντικειμενοποιήσουν τα ενδιαφέροντα, τις αξίες και τις ικανότητες χρησιμοποιώντας τυποποιημένες αξιολογήσεις με σκοπό να βοηθήσουν τους ανθρώπους να κάνουν τις επιλογές τους στον εργασιακό τομέα. Είναι, επίσης, το μοντέλο που καθόρισε τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι περισσότεροι άνθρωποι τη σύγχρονη επαγγελματική συμβουλευτική. Επομένως, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι όταν καλούνται να προσδιορίσουν τον αντιπροσωπευτικό συμβουλευμένο της επαγγελματικής συμβουλευτικής και τα ζητήματα της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας, πολλοί άνθρωποι περιγράφουν έναν έφηβο που προσπαθεί να αποφασίσει σε ποιο πανεπιστήμιο θα φοιτήσει ή ποιο αντικείμενο σπουδών θα επιλέξει. Είναι αλήθεια ότι η επαγγελματική συμβουλευτική περιλαμβάνει συχνά τη διεξαγωγή αξιολογήσεων με σκοπό την αποσαφήνιση εκπαιδευτικών και επαγγελματικών σχεδίων, και οι περισσότεροι έφηβοι χρειάζονται διαφόρων ειδών υποστήριξη στην επιλογή της σταδιοδρομίας τους. Ωστόσο, σήμερα γίνεται επαναπροσδιορισμός της επαγγελματικής συμβουλευτικής, σε ό,τι αφορά τόσο τη φύση της όσο και το επίπεδο ανάπτυξης των ανθρώπων που αναζητούν στήριξη μέσω

της επαγγελματικής συμβουλευτικής. Είναι πλέον συχνό φαινόμενο οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας να χρησιμοποιούν ποικίλες παρεμβάσεις στη διάρκεια της εργασίας τους με τους συμβουλευμένους. Αν και τα σταθμισμένα τεστ εξακολουθούν να αποτελούν αξιόπιστες επιλογές για την παροχή προσωπικών πληροφοριών στους συμβουλευμένους, οι σύμβουλοι συνειδητοποιούν πλέον ότι αυτά τα εργαλεία δεν προσφέρουν ολοκληρωμένες λύσεις σε σύνθετα ζητήματα επαγγελματικής ανάπτυξης. Επιπλέον, πολλοί άνθρωποι χρησιμοποιούν υπηρεσίες επαγγελματικής συμβουλευτικής πολύ μετά την εφηβεία και τα πρώτα χρόνια της ενήλικης ζωής τους. Οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας συμπληρώνουν τις παραδοσιακές προσεγγίσεις επαγγελματικής παρέμβασης με στρατηγικές βασισμένες στη συμβουλευτική οι οποίες προϋποθέτουν την ενεργό συμμετοχή των συμβουλευμένων στη διαδικασία επαγγελματικής συμβουλευτικής. Επιπλέον, οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας συνεργάζονται με τους συμβουλευόμενους τους για την ανάπτυξη εξατομικευμένης επαγγελματικής παρέμβασης με βάση τα ενδιαφέροντα και το γενικό πλαίσιο αναφοράς του κάθε συμβουλευόμενου.

2.1 Ορισμός της επαγγελματικής συμβουλευτικής

Ο ορισμός της επαγγελματικής συμβουλευτικής, σύμφωνα με τους Amundson, Harris – Bowsbey & Niles (2009) δίνει έμφαση σε μια ισόβια και ολιστική προσέγγιση. Συγκεκριμένα, η επαγγελματική συμβουλευτική ορίζεται ως η διαδικασία κατά την οποία ένας σύμβουλος συνεργάζεται με συμβουλευόμενους/σπουδαστές για να τους βοηθήσει να αποσαφηνίσουν, προσδιορίσουν και εφαρμόσουν αποφάσεις σχετικά με την εργασία τους καθώς και να προσαρμοστούν σε αυτές. Η επαγγελματική συμβουλευτική εξετάζει την αλληλεπίδραση της εργασίας με άλλους ρόλους στη ζωή. Ο NCDA (Εθνικός Σύνδεσμος Επαγγελματικής Ανάπτυξης – National Career Development Association) παρέχει κατευθύνσεις σε ό,τι αφορά τις δραστηριότητες με τις οποίες ασχολούνται συνήθως οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι εξής:

- συνεργασία στην εφαρμογή και ερμηνεία επίσημων και ανεπίσημων αξιολογήσεων με σκοπό να βοηθήσουν τους συμβουλευόμενους να ξεκαθαρίσουν και να προσδιορίσουν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους (όπως αξίες, ενδιαφέροντα και ικανότητες)

- παρότρυνση για διερευνητικές δραστηριότητες βασισμένες στην εμπειρία (όπως επίσκεψη εργασίας, πρακτική άσκηση και συνεντεύξεις για λήψη επαγγελματικών πληροφοριών)
- χρήση συστημάτων σχεδιασμού σταδιοδρομίας και επαγγελματικής πληροφόρησης για να βοηθήσουν τα άτομα να κατανοήσουν καλύτερα τον εργασιακό κόσμο
- παροχή ευκαιριών για τη βελτίωση των δεξιοτήτων λήψης αποφάσεων
- υποστήριξη στην ανάπτυξη εξατομικευμένων σχεδίων δράσης
- διδασκαλία τεχνικών αναζήτησης εργασίας, δεξιοτήτων για τη συνέντευξη και βοήθεια στη σύνταξη του βιογραφικού
- υποστήριξη στην επίλυση πιθανών προσωπικών συγκρούσεων στην εργασία, μέσω ανάπτυξης διαπροσωπικών δεξιοτήτων (π.χ. εκπαίδευση για την απόκτηση δυναμισμού)
- υποστήριξη στην κατανόηση της ενσωμάτωσης, συσχετισμού αλληλεπίδρασης των εργασιακών και άλλων ρόλων στη ζωή του ατόμου
- παροχή υποστήριξης σε άτομα που αντιμετωπίζουν εργασιακό στρες, απώλεια εργασίας και/ή αλλαγή σταδιοδρομίας.

2.2 Δεξιότητες επαγγελματικής συμβουλευτικής

Ο NCDA (Εθνικός Σύνδεσμος Επαγγελματικής Ανάπτυξης – National Career Development Association) έχει προσδιορίσει τις ουσιώδεις δεξιότητες-προσόντα που απαιτούνται για την επαγγελματική συμβουλευτική. Αυτές οι δεξιότητες κατατάσσονται σε 11 τομείς που ορίζονται συνοπτικά από τον NCDA ως εξής:

- **Θεωρία επαγγελματικής ανάπτυξης:** Θεωρητική βάση και γνώσεις που κρίνονται απαραίτητες για επαγγελματίες οι οποίοι ασχολούνται με την επαγγελματική συμβουλευτική και την επαγγελματική ανάπτυξη.
- **Δεξιότητες ατομικής και ομαδικής συμβουλευτικής:** Δεξιότητες συμβουλευτικής σε άτομα και ομάδες που κρίνονται απαραίτητες για την αποτελεσματική επαγγελματική συμβουλευτική.
- **Αξιολόγηση ατόμων/ομάδων:** Δεξιότητες αξιολόγησης ατόμων/ομάδων που κρίνονται απαραίτητες για επαγγελματίες οι οποίοι ασχολούνται με την επαγγελματική συμβουλευτική.
- **Πληροφορίες/πηγές:** Βάση πληροφοριών/πηγών και γνώσεις που είναι απαραίτητες για επαγγελματίες οι οποίοι ασχολούνται με την επαγγελματική συμβουλευτική.

- **Προώθηση, διαχείριση και εφαρμογή προγράμματος:** Απαραίτητες δεξιότητες για την ανάπτυξη, το σχεδιασμό, την εφαρμογή και τη διαχείριση αναλυτικών προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης σε ποικίλα περιβάλλοντα.
- **Καθοδήγηση, διαβούλευση και βελτίωση απόδοσης:** Γνώσεις και δεξιότητες που κρίνονται απαραίτητες για να διευκολύνουν άτομα και οργανισμούς να ακολουθήσουν αποτελεσματικά τη διαδικασία επαγγελματικής συμβουλευτικής και ανάπτυξης.
- **Ανομοιογενείς πληθυσμοί:** Γνώσεις και δεξιότητες που κρίνονται απαραίτητες για την διαδικασία της επαγγελματικής συμβουλευτικής και ανάπτυξης σε ανομοιογενείς πληθυσμούς.
- **Εποπτεία:** Γνώσεις και δεξιότητες που κρίνονται απαραίτητες για την κριτική αξιολόγηση της απόδοσης του συμβούλου, τη διατήρηση και βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων και την αναζήτηση βοήθειας για άλλους (όταν χρειάζεται) στην επαγγελματική συμβουλευτική.
- **Δεοντολογικά/νομικά ζητήματα:** Βάση πληροφοριών και γνώσεις που χρειάζονται για την εφαρμογή της επαγγελματικής συμβουλευτικής στο πλαίσιο της δεοντολογίας και του νόμου.
- **Έρευνα/αξιολόγηση:** Γνώσεις και δεξιότητες που κρίνονται απαραίτητες για την κατανόηση και τη διεξαγωγή έρευνας και αξιολόγησης στην επαγγελματική συμβουλευτική και στην ανάπτυξη.
- **Τεχνολογία:** Γνώσεις και δεξιότητες που κρίνονται απαραίτητες προκειμένου να αξιοποιηθεί η τεχνολογία στην παροχή υποστήριξης σε άτομα για τον επαγγελματικό τους σχεδιασμό (www.ncda.org, 1997).

Οι Δεξιότητες Επαγγελματικής Συμβουλευτικής του NCDA αντιστοιχούν σε θεματικούς άξονες (λίστες) που περιλαμβάνουν τις απαραίτητες δεξιότητες των συμβούλων σταδιοδρομίας. Οι αναφορές επαγγελματικών ικανοτήτων παρέχουν καθοδήγηση για τις ελάχιστες ικανότητες που απαιτούνται για την αποτελεσματική άσκηση ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος ή μιας εργασίας σε έναν συγκεκριμένο κλάδο. Οι δεξιότητες και γνώσεις παρουσιάζονται στους καθορισμένους τομείς ικανοτήτων, οι οποίοι έχουν καταρτιστεί από επαγγελματίες συμβούλους σταδιοδρομίας και εκπαιδευτές συμβούλων. Οι αναφορές - λίστες Ικανοτήτων Επαγγελματικής Συμβουλευτικής μπορούν να χρησιμεύσουν ως οδηγός για το σχεδιασμό προγραμμάτων εκπαίδευσης επαγγελματικής συμβουλευτικής ή ως λίστες διενέργειας ελέγχων για άτομα που θέλουν να αποκτήσουν ή να βελτιώσουν τις

δεξιότητες τους στην επαγγελματική συμβουλευτική. Σύμφωνα με τα δεοντολογικά πρότυπα του Αμερικανικού Συνδέσμου Συμβουλευτικής και του NCDA, οι επαγγελματίες που ασχολούνται με την ανάπτυξη σταδιοδρομίας πρέπει να *αναλαμβάνουν-διενεργούν* μόνο τις δραστηριότητες για τις οποίες «διαθέτουν ή έχουν πρόσβαση στις απαραίτητες δεξιότητες και τα μέσα για να προσφέρουν την απαιτούμενη βοήθεια». Αν ένας επαγγελματίας δεν διαθέτει την κατάλληλη εκπαίδευση ή τα μέσα για να αντιμετωπίσει ένα συγκεκριμένο ζήτημα επαγγελματικής φύσης που του παρουσιάζεται, θα πρέπει να παραπέμψει κατάλληλα. Κανένας δεν θα πρέπει να επιχειρεί να χρησιμοποιήσει δεξιότητες (στα πλαίσια αυτών των αναφορών δεξιοτήτων) για τις οποίες δεν έχει εκπαιδευτεί.

Στα ουσιώδη στοιχεία της αποτελεσματικής επαγγελματικής συμβουλευτικής περιλαμβάνονται η εκπαίδευση με πρακτική εξάσκηση στην επαγγελματική συμβουλευτική, η ικανότητα εφαρμογής στην πράξη της θεωρίας της επαγγελματικής συμβουλευτικής, η κατοχή ικανοτήτων διαχείρισης πολυπολιτισμικών στοιχείων και η γνώση και αντίληψη των δεοντολογικών προτύπων.

2.3 Αρχές και στάδια της επαγγελματικής συμβουλευτικής

Στους στόχους της επαγγελματικής συμβουλευτικής περιλαμβάνονται η βελτίωση της αυτογνωσίας, η ανάπτυξη της επαγγελματικής ωριμότητας, η εκπαίδευση στην ικανότητα προσδιορισμού εναλλακτικών επαγγελματικών λύσεων, η ανάπτυξη δεξιοτήτων για την καλύτερη εφαρμογή κατάλληλων διαδοχικών προσεγγίσεων και η ενίσχυση δεξιοτήτων σχετικά με τη λήψη αποφάσεων. Οι πελάτες καλούνται να διαμορφώσουν την προσωπική τους λύση για το ζήτημα που τους απασχολεί. Οι σύμβουλοι καλούνται να αναγνωρίσουν και να λάβουν υπόψη παράγοντες, όπως η ηλικία, το φύλο, η φυλή και η κοινωνική τάξη, οι οποίοι επηρεάζουν τις αξίες, τις ανάγκες, τις προσδοκίες και τις ευκαιρίες του ατόμου. Τα στάδια που απαρτίζουν τη διαδικασία της επαγγελματικής συμβουλευτικής προσομοιάζουν στα στάδια των ψυχοθεραπευτικών παρεμβάσεων. Στις αρχικές συνεδρίες δίνεται έμφαση στην οικοδόμηση στενής σχέσης μεταξύ συμβούλου και πελάτη και αξιολόγηση της φύσης του αιτήματος και των δυνατοτήτων του πελάτη. Στη συνέχεια διαδοχικά καθορίζονται οι «θεραπευτικοί» στόχοι, οι εναλλακτικές λύσεις στα ζητήματα που έχουν προσδιοριστεί και επιλέγεται και εφαρμόζεται το σχέδιο δράσης που έχει

εκπονηθεί. Τέλος, γίνεται αξιολόγηση της συμβουλευτικής διαδικασίας και ακολουθεί ο τερματισμός της.

2.4 Φάσεις της Επαγγελματικής Συμβουλευτικής (Nathan & Hill, 2006)

α. Αρχική διαγνωστική αξιολόγηση, σύναψη συμβολαίου και διερεύνηση

Η αρχική διαγνωστική αξιολόγηση είναι η διαδικασία που συνήθως συμβαίνει προτού ο σύμβουλος και ο πελάτης συνάψουν συμβόλαιο συνεργασίας. Δίνεται η δυνατότητα στο σύμβουλο να συλλέξει πληροφορίες για τον πελάτη και στον πελάτη να πληροφορηθεί για το σύμβουλο και τις υπηρεσίες που παρέχει. Η σύναψη συμβολαίου αποτελεί τη διαδικασία όπου σύμβουλος και πελάτης προχωρούν στην κατανόηση των μεθόδων εργασίας και των ρόλων του καθενός στην επαγγελματική συμβουλευτική. Η διαδικασία της σύναψης συμβολαίου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαδικασία της διερεύνησης και προϋποθέτει:

- τη δόμηση αρμονικής σχέσης
- τη διερεύνηση των επιρροών στις επαγγελματικές και εκπαιδευτικές επιλογές
- τη μελέτη της γραπτής προετοιμασίας του πελάτη
- τη χρήση στοιχείων που προκύπτουν από τη συμπεριφορά του πελάτη.

β. Παροχή βοήθειας προς τον πελάτη για να γνωρίσει τον εαυτό του

Τα θέματα στα οποία οι πελάτες ζητούν, συνήθως, απαντήσεις είναι: ποιος είμαι; πού βρίσκομαι τώρα; τι θέλω; πού θα ήθελα να είμαι, τι τρόπους και τι μέσα (από το περιβάλλον) διαθέτω για να προχωρήσω; τι με εμποδίζει να προχωρήσω;

Στόχος είναι μια νέα και πιο εποικοδομητική αυτοαντίληψη, η οποία θα αποτελέσει τη βάση προκειμένου το άτομο να δράσει και να πάρει αποφάσεις ή να διαμορφώσει σχέδια δράσης. Η χρήση εργασιών ή ασκήσεων μπορούν να αποδειχτούν ιδιαίτερα χρήσιμες στη φάση αυτή, γιατί ενθαρρύνουν τη διερεύνηση, ενισχύουν τη διαδικασία της επαγγελματικής συμβουλευτικής και αναδεικνύουν τους επαγγελματικούς προβληματισμούς του πελάτη.

γ. Δράση, αποτελέσματα και τερματισμός της διαδικασίας

Ο σύμβουλος και ο πελάτης έχουν φτάσει πλέον στην τελική φάση της επαγγελματικής συμβουλευτικής. Η λέξη «δράση» αποκτά σημασία, καθώς καθορίζεται από τους στόχους της επαγγελματικής συμβουλευτικής που προσδιορίζονται στο συμβόλαιο. Στόχος είναι οι πελάτες να αποκτήσουν μεγαλύτερη

αυτογνωσία και να προσεγγίζουν πιο δημιουργικά το μέλλον. Ο σχεδιασμός δράσης αναφέρεται στο πώς θα ενεργήσουν οι πελάτες για να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους. Ο σχεδιασμός δράσης δεν αποτελεί το τελευταίο μέρος της επαγγελματικής συμβουλευτικής. Η τελευταία συνάντηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένας τρόπος ανασκόπησης της διαδικασίας, όπου αντιμετωπίζεται κάθε εμπόδιο, ενδυναμώνεται η μειωμένη παρότρυνση και γιορτάζονται οι επιτυχίες. Διάφορες εργασίες και ασκήσεις μπορούν και σ' αυτή τη φάση να αποδειχτούν ιδιαίτερα χρήσιμες, γιατί βοηθούν τους πελάτες να πάρουν μια απόφαση για κάποια πιθανή εναλλακτική επιλογή ή να αξιολογήσουν σωστά το τι ζητούν από μια εργασία.

Σύμφωνα με τους Βίκη & Παπάνη (2007), είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι η επαγγελματική συμβουλευτική δεν αναφέρεται σε μια στατική αλλά σε μια δυναμική διαδικασία, αφού περικλείει έντονο το στοιχείο της εξέλιξης. Συνήθως δεν αναφέρεται σε μία μόνο επιλογή του ατόμου, γιατί ο επαγγελματικός σχεδιασμός περιλαμβάνει πολλές αποφάσεις σε χρονική διάρκεια αρκετών ετών. Για το λόγο αυτό σήμερα χρησιμοποιείται ο όρος «επαγγελματική ανάπτυξη» με τον οποίο τονίζεται η έννοια της συνεχούς εξέλιξης την οποία εμπεριέχει η επαγγελματική πορεία του ατόμου σε όλη τη διάρκεια της ζωής του και η οποία συμβαδίζει με την ψυχολογική εξέλιξη του ατόμου (Κάντας & Χαντζή 1991, Δημητρόπουλος 1994α). Μέσα από τις διαδικασίες της συμβουλευτικής μπορεί να βοηθηθεί το άτομο να γνωρίσει και να εκτιμήσει περισσότερο τον εαυτό του, να αρχίσει να καλλιεργεί και να αναπτύσσει το δυναμικό που διαθέτει, βάζοντας ανάλογους στόχους στη ζωή του και προσπαθώντας με τις κατάλληλες στρατηγικές να τους υλοποιήσει. Είναι φανερό ότι η επαγγελματική συμβουλευτική, στα πλαίσια του σχολείου, είναι μια διαδικασία που διαφέρει από το σχολικό επαγγελματικό προσανατολισμό κατά το ότι η συμβουλευτική δραστηριότητα και ενέργεια περιορίζεται σε ό,τι αφορά την επαγγελματική διάσταση ενημέρωσης και προβληματισμού των μαθητών. Αυτό σημαίνει ότι ο όρος της «επαγγελματικής συμβουλευτικής» στο σχολείο είναι μάλλον στενότερος απ' ό,τι ο όρος σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός (Βίκη & Παπάνης, 2007).

Κεφάλαιο 3ο: Συστημική Θεωρία & Επαγγελματική Συμβουλευτική

Η πρακτική της επαγγελματικής συμβουλευτικής έχει προέλθει από τις αρχές της θεωρίας σταδιοδρομίας και της θεωρίας συμβουλευτικής. Τον τελευταίο καιρό, τα πεδία και των δύο θεωριών έχουν υποστεί σημαντικές αλλαγές. Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στην κατεύθυνση της σύγκλισης στη θεωρία σταδιοδρομίας και την επακόλουθη ανάπτυξη της συστημικής θεωρίας σε αυτόν τον τομέα. Συζητείται η σημασία της εξέλιξης αυτής για τη σύνδεση θεωρίας και πράξης στον τομέα της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας.

Η συστημική θεωρία έχει προταθεί ως ένα δυναμικά κυρίαρχο πλαίσιο για την αντιμετώπιση πολλών ζητημάτων στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Οι συντελεστές της συστημικής θεωρίας προέρχονται από πολλούς διαφορετικούς τομείς, συμπεριλαμβανομένων της φυσικής (Capra, 1982), της βιολογίας, της ανθρωπολογίας και της ψυχολογίας (Bateson, 1979). Οι “εργασίες” για τα ζωντανά συστήματα από τους D. Ford (1987) και M. Ford και D. Ford (1987) χρησίμευσαν για την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου πλαισίου της ανθρώπινης ανάπτυξης και προήγαγαν την ανάπτυξη και την κατανόηση της συστημικής θεωρίας. Η Αναπτυξιακή Συστημική Θεωρία (D. Ford & Lerner, 1992) και η Συστημική Θεωρία Κινήτρων (M. Ford, 1992) κατέδειξαν τη δυνατότητα εφαρμογής των αρχών της συστημικής θεωρίας στην ανθρώπινη συμπεριφορά.

Οι Patton και McMahon (1999, 2006) έχουν επεκτείνει τη χρησιμότητα της συστημικής θεωρίας κατά την εφαρμογή της ως μεταθεωρητικό πλαίσιο για τη θεωρία σταδιοδρομίας, και ως οδηγό για να επαναπροσδιορίσει την πρακτική της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας. Το πεδίο της ανάπτυξης της σταδιοδρομίας, όπως και με πολλούς άλλους τομείς της ψυχολογίας, χαρακτηρίζεται από μια μεταβλητή και σύνθετη θεωρητική βάση. Η πρόοδος σκέψη από τους θεωρητικούς της σταδιοδρομίας κυμαίνονταν από την αναγνώριση του δυναμικού της συστημικής θεωρίας στην προώθηση της ενσωμάτωσης της θεωρίας και της πράξης της σταδιοδρομίας, ενσωματώνοντας πτυχές της συστημικής θεωρίας σε θεωρητικές διατυπώσεις, για την κατάρτιση σε θεωρητικά πλαίσια της ανθρώπινης ανάπτυξης που προέρχεται από τη γενική συστημική θεωρία όπως τα πλαίσια εντός των οποίων να κατανοήσουμε περαιτέρω συγκεκριμένες πτυχές της ανθρώπινης συμπεριφοράς

στη σταδιοδρομία. Ενώ η συστημική θεωρία είχε επηρεάσει τη σκέψη των θεωρητικών και των ερευνητών σταδιοδρομίας για πάνω από μια δεκαετία, μέχρι το έργο των Patton και McMahon το 1999 δεν είχε εφαρμοστεί στο κυρίαρχο θεωρητικό πλαίσιο. Το Πλαίσιο της Θεωρίας Συστημάτων (STF-McMahon, 2002· McMahon & Patton, 1995· Patton, 1997· Patton & McMahon, 1999, 2006) δεν έχει σχεδιαστεί για να είναι μια θεωρία εξέλιξης της σταδιοδρομίας· μάλλον ερμηνεύεται ως γενικό πλαίσιο εντός του οποίου όλες οι έννοιες εξέλιξης της σταδιοδρομίας που περιγράφονται στην πληθώρα των θεωριών της σταδιοδρομίας μπορούν να τοποθετηθούν και να χρησιμοποιηθούν στη θεωρία και την πράξη.

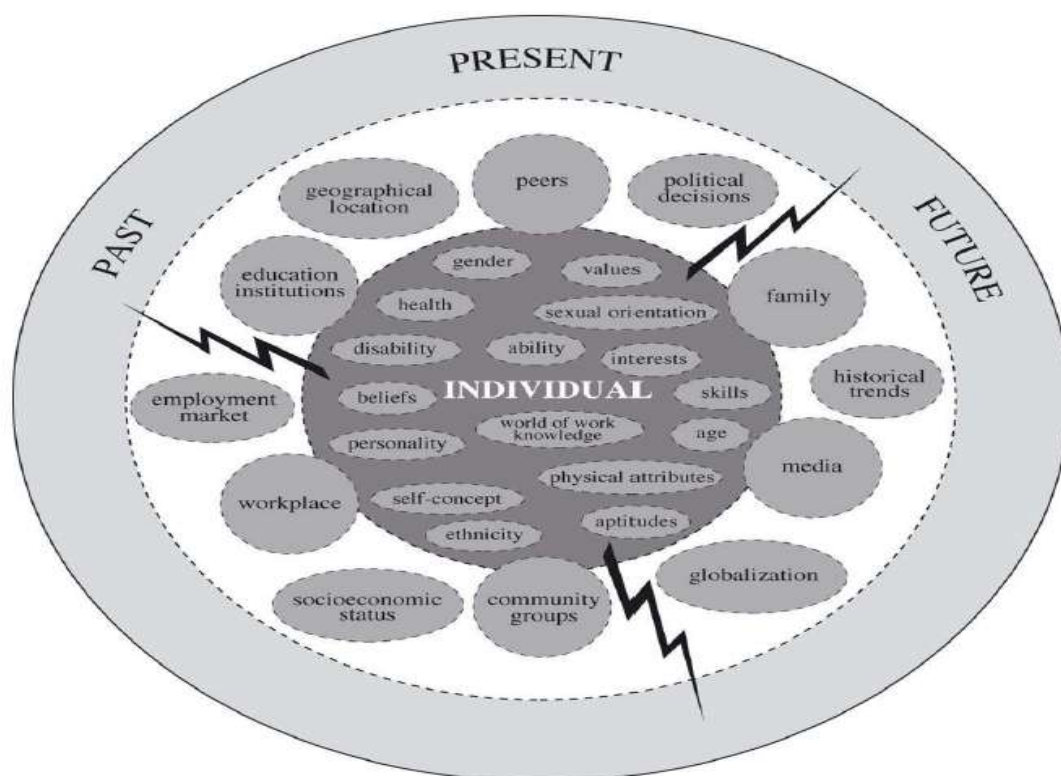
3.1 Το Πλαίσιο της Θεωρίας Συστημάτων (Patton and McMahon, 2006)

Το Πλαίσιο της Θεωρίας Συστημάτων παρέχει ένα χάρτη για την κατανόηση της προέλευσης της επαγγελματικής συμβουλευτικής και το δίλημμα που αντιμετωπίζει σήμερα. Η επαγγελματική συμβουλευτική είναι ένας μοναδικός κλάδος ‘χτισμένος’ στα θεμέλια της θεωρίας της σταδιοδρομίας και της θεωρίας συμβουλευτικής. Η παραδοσιακή θεωρία σταδιοδρομίας είχε την τάση να επικεντρώνεται σε συγκεκριμένες διακριτές έννοιες που σχετίζονται με την ατομική συμπεριφορά σταδιοδρομίας.

Κεντρικό σημείο του Πλαισίου της Θεωρίας Συστημάτων είναι το σύστημα του ατόμου μέσα στο οποίο περιγράφονται μια σειρά από ενδοπροσωπικές επιρροές στην επαγγελματική εξέλιξη, όπως η προσωπικότητα, η ικανότητα, το φύλο και ο σεξουαλικός προσανατολισμός. Μερικές από αυτές τις επιρροές έχουν λάβει ιδιαίτερη προσοχή από τους θεωρητικούς της σταδιοδρομίας ενώ άλλες όχι. Εφόσον τα άτομα δε ζουν σε απομόνωση, το σύστημα του ατόμου είναι συνδεδεμένο με επιρροές που περιλαμβάνουν το κοινωνικό σύστημα του ατόμου, καθώς και το ευρύτερο περιβαλλοντικό/κοινωνικό σύστημα. Ενώ η επίδραση πολλών παραγόντων, όπως η γεωγραφική θέση και οι πολιτικές αποφάσεις, σχετικά με την επαγγελματική ανάπτυξη είναι λιγότερο κατανοητή στο πλαίσιο της θεωρητικής βιβλιογραφίας, η επιρροή τους στην επαγγελματική ανάπτυξη μπορεί να είναι βαθιά.

Το Πλαίσιο της Θεωρίας Συστημάτων παρουσιάζει την επαγγελματική ανάπτυξη ως μια δυναμική διαδικασία, που απεικονίζεται μέσα από τις επιρροές της διαδικασίας, την περιοδικότητα και τις αλλαγές με την πάροδο του χρόνου και ανάλογα τις

ευκαιρίες (βλέπε Εικόνα 1). Θεμελιώδους σημασίας για την κατανόηση του Πλαισίου της Θεωρίας Συστημάτων είναι η αντίληψη ότι κάθε σύστημα είναι ένα ανοικτό σύστημα. Ένα ανοικτό σύστημα υπόκειται σε επιρροές από έξω και μπορεί επίσης να επηρεάσει αυτό που είναι πέρα από τα όριά του. Αυτή η αλληλεπίδραση ονομάζεται περιοδικότητα στο Πλαίσιο της Θεωρίας Συστημάτων, η οποία σε διαγραμματική μορφή απεικονίζεται με διακεκομμένες γραμμές που αντιπροσωπεύουν την διαπερατότητα των ορίων του κάθε συστήματος. Αναγνωρίζεται ευρέως ότι οι επιρροές σε ένα άτομο μπορούν να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου. Η τελική επίδραση στη διαδικασία, η ευκαιρία, απεικονίζεται στο διάγραμμα ως αστραπές, γεγονός που αντανακλά την αυξημένη αναγνώριση του μέρους που έχει η ευκαιρία στην επαγγελματική ανάπτυξη. Όλα τα συστήματα επιρροής βρίσκονται εντός του πλαισίου του χρόνου - παρελθόν, παρόν και μέλλον - το σύνολο των οποίων είναι

άρρηκτα συνδεδεμένα: το παρελθόν επηρεάζει το παρόν, και το παρελθόν και το παρόν επηρεάζουν από κοινού το μέλλον.

Εικόνα 1

Η παραδοσιακή προσέγγιση χρειάζεται επίσης να γίνει αντιληπτή στο πλαίσιο του χρόνου και του εργασιακού χώρου, όταν η επαγγελματική συμβουλευτική, τότε αποκαλούμενη επαγγελματική καθοδήγηση, αναπτύχθηκε για πρώτη φορά. Εκείνη την εποχή, στις αρχές του περασμένου αιώνα, ο εργασιακός χώρος παρείχε ουσιαστικά στα άτομα μια εργασία στη ζωή τους, και το κυρίαρχο θέμα που ερχόταν στη συμβουλευτική ήταν η επιλογή σταδιοδρομίας, συνήθως στην ηλικία εγκατάλειψης του σχολείου. Πράγματι, η γνώση του εργασιακού χώρου, προκειμένου να διευκολυνθεί η επιλογή σταδιοδρομίας, επίσης, έγινε ένα ουσιαστικό στοιχείο της διαδικασίας επαγγελματικής συμβουλευτικής. Έτσι, η επαγγελματική συμβουλευτική θεωρήθηκε ευρέως ως μια αντικειμενική γνωστική διαδικασία επίλυσης προβλημάτων διά της οποίας συμφωνεί η γνώση για τον εαυτό και η γνώση για τον εργασιακό χώρο και θα οδηγήσει σε μια υγιή επιλογή σταδιοδρομίας.

Αυτή η προσέγγιση για την επαγγελματική συμβουλευτική χρησιμοποιήθηκε για την ψυχομετρική αξιολόγηση των στοιχείων του ενδοπροσωπικού συστήματος του πελάτη, όπως οι ικανότητες, η προσωπικότητα, η αυτο-αντίληψη, και / ή η επάρκεια. Η αξιολόγηση έχει σημαντικό ρόλο στην επαγγελματική συμβουλευτική, και μέρος του ρόλου του συμβούλου ήταν να διαχειριστεί εργαλεία αξιολόγησης, να ερμηνεύσει τα αποτελέσματα, και να τα μεταφέρει στον πελάτη. Μια τέτοια προσέγγιση κατέδειξε ότι η επαγγελματική συμβουλευτική είναι διαφορετική από την προσωπική συμβουλευτική. Περιέγραψε επίσης το ρόλο του συμβούλου ως έναν από τους ειδικούς που θα πει σε έναν πελάτη τι να κάνει. Ήταν αυτή η προσέγγιση, η οποία αποκαλούνταν προσέγγιση των χαρακτηριστικών παραγόντων, που κυριάρχησε στην επαγγελματική συμβουλευτική για ένα μεγάλο μέρος του εικοστού αιώνα.

Μια αλλαγή στην εστίαση

Η εστίαση στην οποία βασίζεται η επαγγελματική συμβουλευτική έχει αλλάξει δραματικά. Ενώ τα στοιχεία του συστήματος είναι τα ίδια, η φύση και η σημασία τους για την επαγγελματική συμβουλευτική είναι διαφορετικά. Ειδικότερα, οι επαγγελματικές θεωρίες έχουν διευρυνθεί και έχουν προταθεί νέες θεωρίες, και ο εργασιακός χώρος έχει υποστεί δραματική και μη αναστρέψιμη αλλαγή (Brown & Associates, 2002· Patton & McMahon, 1999). Στο σημερινό κόσμο, οι άνθρωποι αλλάζουν θέσεις εργασίας αρκετές φορές στη διάρκεια της ζωής τους, και η επαγγελματική επιλογή είναι μόνο μία από τις μυριάδες των ανησυχιών που οι πελάτες «φέρνουν» στους συμβούλους σταδιοδρομίας. Οι επαγγελματικές θεωρίες

πρέπει να είναι κατάλληλες για την πολυπλοκότητα των ατόμων που ζουν σε έναν πολύπλοκο κόσμο.

Οι παραδοσιακές επαγγελματικές θεωρίες έχουν αμφισβητηθεί ως πολύ περιοριστικές. Οι νέες θεωρίες έχουν προταθεί για να περιλαμβάνουν στοιχεία του κοινωνικού συστήματος και του περιβαλλοντικού-σχεσιακού συστήματος και έχει συζητηθεί και διερευνηθεί η ενοποίηση (ή σύγκλιση) των θεωριών (Savickas & Lent, 1994). Επιπλέον, οι υποστηρικτές των παραδοσιακών αλλά και πιο περιοριστικών θεωριών έχουν αναγνωρίσει την επίδραση των στοιχείων του ευρύτερου συστήματος στους πελάτες τους. Πράγματι, οι θεωρητικοί, όσο και οι επαγγελματίες έχουν προκληθεί να είναι πιο ολιστικοί στον τρόπο σκέψης τους.

Οι υποστηρικτές της σύγκλισης των επαγγελματικών θεωριών (Chen, 2003· Savickas & Lent, 1994) τόνισαν τη σημασία της θέασης του όλου της επαγγελματικής συμπεριφοράς και τη σχέση μεταξύ όλων των σχετικών στοιχείων στο πλαίσιο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων σταδιοδρομίας μεταξύ τους και με το όλο. Με αυτόν τον τρόπο, είναι σημαντικό ότι λαμβάνονται υπόψη οι επιρροές από όλες τις θεωρίες στη διερεύνηση των διαδικασιών λήψης επαγγελματικών αποφάσεων για ένα άτομο. Έτσι, ο θεωρητικός 'χάρτης' που βασίστηκε η επαγγελματική συμβουλευτική τον 21ο αιώνα είναι σαφώς διαφορετικός από εκείνον που υπήρχε όταν πρωτάρχησε η επαγγελματική συμβουλευτική.

Η εφαρμογή της επαγγελματικής συμβουλευτικής υστερεί όπως υποστηρίζεται από πιο πρόσφατες προσεγγίσεις τόσο για τη θεωρία της επαγγελματικής εξέλιξης και όσο και της συμβουλευτικής πρακτικής. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι η κυρίαρχη προσέγγιση που χρησιμοποιείται στην επαγγελματική συμβουλευτική εξακολουθεί να είναι η προσέγγιση των χαρακτηριστικών παραγόντων, με εστίαση στην ατομική επίλυση των προβλημάτων. Ορισμένοι συγγραφείς τόνισαν ότι είναι καιρός η επαγγελματική συμβουλευτική να ανακατασκευαστεί για να είναι μια αποτελεσματική διαδικασία σε αυτές τις μεταβολές των καιρών μας (Savickas, 2000). Προκλήσεις όπως ο επαναπροσδιορισμός της καριέρας (McMahon, Patton, & Tatham, 2003· Richardson, 1996) και οι απαιτήσεις που έχουν σημειωθεί στην επαγγελματική συμβουλευτική σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, 2004) απαιτούν μια απάντηση. Σε αυτό το πλαίσιο, ο Savickas (1993) προτείνει η επαγγελματική συμβουλευτική να συμβαδίσει με τη μετακίνηση της κοινωνίας μας σε μια μεταμοντέρνα εποχή και η πρακτική της να μετακινηθεί από την αναζήτηση της αλήθειας στη συμμετοχή σε συζητήσεις από

την αντικειμενικότητα στην ύπαρξη νέων οπτικών. Όπως ο κονστρουκτιβισμός αντιπροσωπεύει μια επιστημολογική θέση που δίνει έμφαση στην αυτο-οργάνωση και τη δυναμική γνώση, παρέχει μια οπτική μέσα από την οποία γίνονται αντιληπτές οι μεταβαλλόμενες έννοιες στην καριέρα στη μεταμοντέρνα κοινωνία. Αυτές οι μεταβαλλόμενες έννοιες περιλαμβάνουν την ανάγκη των ατόμων να είναι όλο και πιο αυτο-κατευθυνόμενοι στον τρόπο λήψης αποφάσεων στον εργασιακό τους χώρο και στη διαχείριση της σταδιοδρομίας τους (Richardson, 1996). Ο ενεργός ρόλος του ατόμου στη διαδικασία επαγγελματικής συμβουλευτικής τονίζεται σε μια κονστρουκτιβιστική προσέγγιση, καθώς οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας στοχεύουν να εργαστούν από κοινού με τα άτομα, εστιάζοντας σε ολιστικές προσεγγίσεις για την επαγγελματική ζωή, και ενθαρρύνοντας τα άτομα να συμμετάσχουν ενεργά, να προβληματιστούν σχετικά, να αναθεωρήσουν, και να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση της επαγγελματικής τους ζωής (McMahon & Patton, 2002).

Ο Herr (1997) αναφέρει ότι η επαγγελματική συμβουλευτική σπανίως διαφοροποιείται από τον επαγγελματικό προσανατολισμό, και ότι δεν ήταν μέχρι τη δεκαετία του 1960 και του 1970 που οι δύο όροι διαφοροποιούνταν επαρκώς.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις για την επαγγελματική συμβουλευτική ως απάντηση σε αλλαγές στην κοινωνία, και δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις μεταβαλλόμενους ορισμούς της επαγγελματικής συμβουλευτικής.

Ο Herr (1997) διακρίνει πέντε παρατηρήσεις σχετικά με τις αλλαγές στην επαγγελματική συμβουλευτική. Αυτοί είναι οι εξής:

- κύριο περιεχόμενο είναι οι αντιλήψεις, οι αγωνίες, οι ελλειπείς πληροφορίες, οι τύποι προσωπικότητας στην εργασία, οι ικανότητες και τα κίνητρα που βιώνουν τα άτομα στις αλληλεπιδράσεις τους με το εξωτερικό τους περιβάλλον
- η επαγγελματική συμβουλευτική δεν είναι μια μοναδική διαδικασία, αλλά ένας όρος που χρησιμοποιείται για να συνοψίσει μια σειρά παρεμβάσεων
- η επαγγελματική συμβουλευτική δε θεωρείται πλέον ως μια διαδικασία που επικεντρώνεται κυρίως στο να διασφαλίσει ότι οι έφηβοι κάνουν μια σοφή επιλογή ενός αρχικού επαγγέλματος
- η επαγγελματική συμβουλευτική μπορεί να θεωρηθεί ως η προτιμώμενη παρέμβαση της επιλογής, αλλά μπορεί να είναι ένα από τα προγράμματα παρεμβάσεων για να αντιμετωπίσει συναισθηματικές ή συμπεριφορικές διαταραχές που συνοδεύουν το πρόβλημα της σταδιοδρομίας

- η επαγγελματική συμβουλευτική μπορεί καλύτερα να θεωρηθεί ως ένα συνεχές των διαδικασιών παρέμβασης.

Ο Herr σημειώνει ότι αυτές οι αλλαγές στο περιεχόμενο και τις διαδικασίες της επαγγελματικής συμβουλευτικής δεν έχουν εμφανιστεί στο κενό· μάλλον είναι σε απάντηση προς τις συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία.

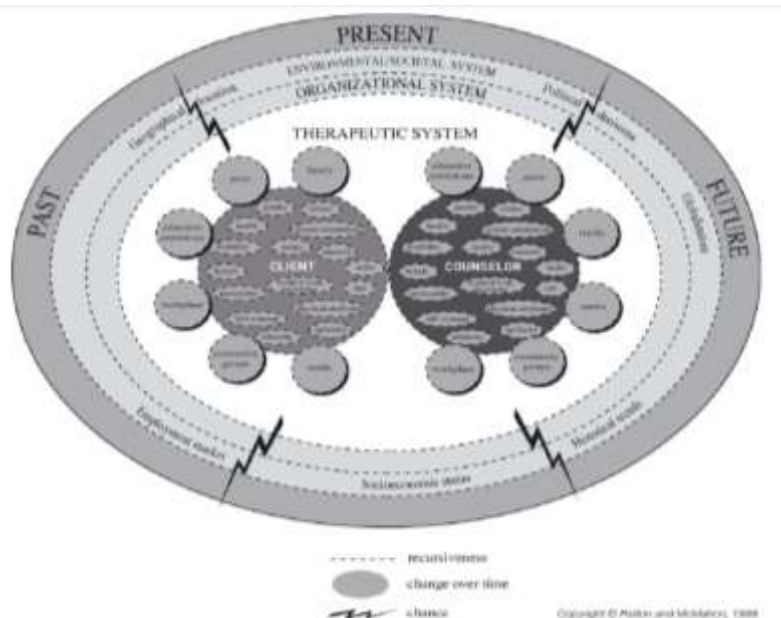
Ένα άλλο παράδειγμα της μεταβαλλόμενης φύσης της επαγγελματικής συμβουλευτικής υπήρξε η συζήτηση για τη συγχώνευση της επαγγελματικής και προσωπικής συμβουλευτικής (Hackett, 1993· Krumboltz, 1993). Αυτή η συζήτηση έχει παρουσιάσει την πρώτη σοβαρή πρόκληση για την επίλυση των προβλημάτων στην παραδοσιακή επαγγελματική συμβουλευτική και έχει επιστήσει την προσοχή στην ανάγκη να αλλάξει τις πρακτικές της η επαγγελματική συμβουλευτική, ώστε να είναι πιο σχετικές. Είναι πάρα πολύ απλοϊκό να υιοθετηθεί η προσέγγιση ότι τα άτομα μπορούν να διαχωρίσουν τα επαγγελματικά από τα προσωπικά ζητήματα για το ότι "Η καριέρα είναι η προσωπική", όπως αναφέρει ο Savickas (1993). Πιο πρόσφατα, η συζήτηση για την επαγγελματική συμβουλευτική αντανάκλυνε μια μετακίνηση προς την κατεύθυνση της κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης (McMahon & Patton, 2006), τονίζοντας τη σημασία της εστίασης σε όλες τις πτυχές του ατόμου ως όλο. Από τη σκοπιά της συστημικής θεωρίας, δεν τίθεται θέμα ότι η μοναδικότητα και η ακεραιότητα του ατόμου είναι υψίστης σημασίας για τη συμβουλευτική και η περιοδικότητα των στοιχείων των υποσυστημάτων του ατόμου δεν μπορεί να διαχωριστεί (βλέπε Εικόνα 1).

Το Πλαίσιο της Θεωρίας Συστημάτων: Αντανακλώντας την εμπειρία της επαγγελματικής συμβουλευτικής

Το Πλαίσιο της Θεωρίας Συστημάτων (Patton & McMahon, 1999, 2006) μπορεί να παρέχει έναν 'χάρτη' για επαγγελματική συμβουλευτική, καθώς περιλαμβάνει όχι μόνο τις οπτικές των παραδοσιακών, αλλά και τις θέσεις των πιο πρόσφατων προσεγγίσεων κονστρουκτιβιστικής επαγγελματικής συμβουλευτικής (McMahon & Patton, 2002· McMahon, Patton & Watson, 2003· 2004· McMahon, Watson, & Patton, 2005). Ένα ακόμη δυνατό σημείο της συστημικής θεωρίας είναι η σύνδεση που ενυπάρχει σταθερά μεταξύ θεωρίας και πράξης. Η χρήση ενός Πλαισίου της θεωρίας για την κατανόηση της επαγγελματικής εξέλιξης έχει συνέπειες για την πρακτική της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας, καθώς απαιτεί οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας να κάνουν τη δύσκολη μετάβαση από μια παραδοσιακή κοσμοθεωρία

σε μια αναδύομενη κοσμοθεωρία με διαφορετική αιτιότητα (Patton & McMahon, 1999). Κατά τη χρήση της προσέγγισης, οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας πρέπει να συνδυάζουν τις παραδοσιακές προσεγγίσεις με την ικανότητα να σκέφτονται με κυκλικούς αντί γραμμικούς όρους (βλέπε εικόνα 2). Η έννοια των διεργασιών κυκλικής ανάδρασης σε διαμορφούμενα και αναδιαμορφούμενα συστήματα μέσω ανατροφοδότησης είναι κοινή σε ορισμένους τομείς συμβουλευτικής (όπως η οικογενειακή θεραπεία), αλλά συγκριτικά νέα στον τομέα της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας.

Η αλληλεπίδραση μεταξύ του πελάτη και του συμβούλου, δηλαδή, η ίδια η συμβουλευτική σχέση, μπορεί να είναι αντιληπτή ως ένα σύστημα από μόνη της. Στην πραγματικότητα, οι σύμβουλοι γίνονται ένα στοιχείο του συστήματος των επιρροών σχετικά με την επαγγελματική εξέλιξη του ατόμου, και το άτομο γίνεται ένα στοιχείο του συστήματος των επιρροών σχετικά με το σύμβουλο. Σε αυτό το σύστημα αλληλεπίδρασης, ο σύμβουλος και το άτομο χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να συν-κατασκευάσουν το νόημα της σταδιοδρομίας του ατόμου στη συμβουλευτική. Η διαδικασία συμβουλευτικής σταδιοδρομίας επικεντρώνεται στη νοηματοδότηση, έχοντας ως μέσο τη γλώσσα (Patton & McMahon, 1999· Peavy, 2004).

Εικόνα 2

Η εικόνα 2 απεικονίζει την πολυπλοκότητα της διαδικασίας της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και τη θέση της στα κοινωνικά και περιβαλλοντικά-κοινωνικά συστήματα. Ακριβώς όπως ο σύμβουλος σταδιοδρομίας υφίσταται μέσα στο διαρκώς μεταβαλλόμενο σύστημα επιρροών του, το ίδιο κάνει και ο πελάτης. Έτσι, μέρος του

ρόλου του συμβούλου σταδιοδρομίας είναι να κατανοήσει τις επιρροές που σχετίζονται με τη δική του ιστορία σταδιοδρομίας δηλαδή, με το δικό του σύστημα επιρροών σταδιοδρομίας. Η επαγγελματική συμβουλευτική αποτελεί το σημείο συνάντησης δύο ξεχωριστών συστημάτων και τη δημιουργία ενός νέου συστήματος, το θεραπευτικό σύστημα (Βλέπε εικόνα 2). Τα όρια του κάθε συστήματος πρέπει να είναι αρκετά διαπερατά ώστε να επιτρέψουν να αναπτυχθεί μια σχέση και διάλογος και να καταλήξουν σε μια νοηματοδότηση αρκετά αδιαπέραστη και για τα δύο μέρη προκειμένου να διατηρηθεί η μοναδικότητάς τους. Έτσι, το όριο μεταξύ του συστήματος του συμβούλου και του συστήματος του πελάτη πρέπει να διατηρηθεί. Ωστόσο, καθώς αναπτύσσεται η σχέση μεταξύ των μελών του θεραπευτικού συστήματος, το όριο μεταξύ του συστήματος του πελάτη και του συστήματος του συμβούλου μπορεί να γίνει λιγότερο σαφές. Οι σύμβουλοι που το παραβλέπουν αυτό κινδυνεύουν να επιβάλλουν τις δικές τους αξίες στους πελάτες ή να τους χειραγωγήσουν ή, εναλλακτικά, να χειραγωγηθούν από τον πελάτη. Έτσι, ο σύμβουλος σταδιοδρομίας χρειάζεται μια σαφή κατανόηση των δικών του ιστοριών που σχηματίζονται μέσω της αλληλεπίδρασης των δικών του συστημάτων επιρροών, το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, πριν μπορέσει να διευκολύνει τη διερεύνηση των αφηγήσεων ζωής των πελατών, συμπεριλαμβανομένης της νοηματοδότησης του επαγγέλματος και της σταδιοδρομίας στην ζωής τους.

Μια οπτική της συστημικής θεωρίας και της αφηγηματικής προσέγγισης επιτρέπει την πολυμορφία μέσα από τη συμμετοχή σε διάλογο με επίκεντρο την αφήγηση του πελάτη (Peavy, 2004). Αναγνωρίζεται ότι όλα τα άτομα ανήκουν και εμπλέκονται με πολλές ομάδες και ο σύμβουλος θα πρέπει να γνωρίζει το μοναδικό σχέδιο αυτών των επιρροών κοινωνικού συστήματος του κάθε πελάτη, για να είναι η συμβουλευτική επιτυχημένη (Peavy, 1998). Σε ευρύτερο επίπεδο η συμβουλευτική σταδιοδρομίας λαμβάνει χώρα στο περιβαλλοντικό κοινωνικό σύστημα και αντιπροσωπεύει μια περιοδική αλληλεπίδραση ανάμεσα στον σύμβουλο και μια ποικιλία συστημάτων. Η Εικόνα 2 απεικονίζει τις διασυνδέσεις μεταξύ δύο συστημάτων επιρροών και την τοποθέτηση των διασυνδέσεων μεταξύ ευρύτερων συστημάτων επιρροών από κάθε σύστημα του ατόμου (αυτό του συμβούλου και του πελάτη).

Η συμβουλευτική σταδιοδρομίας θεωρείται όλο και περισσότερο ως απαραίτητη για τη μελλοντική ευημερία των ατόμων και των εθνών στον ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο (Κιλίν, White & Watts, 1992· Patton & McMahon, 1999). Ενώ αυτή η έμφαση θα αυξήσει το προφίλ και τις προσδοκίες των συμβούλων σταδιοδρομίας, θα

δημιουργήσει απαιτήσεις για την παροχή αξιόπιστων πρακτικών με αποτελέσματα που αντανακλούν την ανταπόκριση στις ανάγκες της κοινωνίας.

Επιπλέον, υπάρχει μια μετακίνηση προς την αμοιβή, όπου βασίζονται οι συμβουλευτικές υπηρεσίες, η οποία προκαλεί τους συμβούλους σταδιοδρομίας να παρέχουν μια μεγαλύτερη ποικιλία υπηρεσιών από την παραδοσιακή έναν προς έναν συμβουλευτική. Έτσι, είναι επιτακτική ανάγκη ότι οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας εφαρμόζουν την πρακτική τους στο ευρύ περιβαλλοντικό-κοινωνικό σύστημα.

Η συστημική θεωρία ενθαρρύνει παρεμβάσεις σε επίπεδα του συστήματος διαφορετικών από εκείνες του ατόμου και αυξάνει την πιθανότητα για τους συμβούλους σταδιοδρομίας να είναι πιο ενεργοί σε αυτό το ευρύτερο επίπεδο συστημάτων. Για παράδειγμα οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας μπορεί να εργαστούν με μια οικογένεια ή μια οργάνωση με την πεποίθηση ότι οι παρεμβάσεις σε οποιοδήποτε σημείο του συστήματος θα αλληλεπιδράσουν με άλλα στοιχεία του συστήματος για να επιφέρουν αλλαγές. Επιπλέον μπορούν να γίνουν υποστηρικτικοί σε πελάτες με ειδικές ανάγκες, όπως για παράδειγμα, άτομα με χαμηλή κοινωνικοοικονομική κατάσταση ή / και μειονότητες. Η παρέμβαση σε ένα μέρος του συστήματος μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερα αποτελέσματα για το άτομο. Μια άποψη της θεωρίας των συστημάτων μπορεί επίσης να βοηθήσει τους πελάτες να κατασκευάσουν νέες νοηματοδοτήσεις της κατάστασής τους. Για παράδειγμα, μπορεί να είναι βοηθητικό για τα άτομα να δουν τις συνθήκες απασχόλησης με όρους κοινωνικού και οικονομικού κλίματος του έθνους (Patton & McMahon, 1999)

Επαγγελματική Συμβουλευτική: Αντιμετωπίζοντας την πρόκληση

Υπάρχει μια αναδυόμενη τάση προς τη χρήση της κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης στην επαγγελματική συμβουλευτική, μια τάση η οποία μπορεί να κάνει την επαγγελματική συμβουλευτική πιο σχετική και να ανταποκρίνεται στα άτομα που την χρησιμοποιούν (UNESCO, 2002). Μια τέτοια κίνηση θα μειώσει επίσης την εικόνα της ως απλοϊκή διαδικασία. Η κίνηση προς τον κονστρουκτιβισμό έχει σε κάποιο βαθμό προαναγγείλει και επηρεάσει τη συζήτηση σχετικά με τη συγχώνευση της επαγγελματικής συμβουλευτικής και της ατομικής υποστήριξης (π.χ., Patton & McMahon, 1999, Savickas, 1993).

Οι αρχές του κονστρουκτιβισμού και της συστημικής θεωρίας έχουν αναπτυχθεί από μια παρόμοια κοσμοθεωρία. Οι Brown και Brooks (1996) εντοπίζουν τέσσερις

βασικές παραδοχές για την αναδύομενη κονστρουκτιβιστική θέση στην εξέλιξη της σταδιοδρομίας, συγκεκριμένα:

1. Όλες οι πτυχές του σύμπαντος είναι διασυνδεδεμένες· είναι αδύνατο να γίνει διαχωρισμός υποκειμένου από το αντικείμενο, ανθρώπων από το περιβάλλον τους.

2. Δεν υπάρχει κάτι απόλυτο· η ανθρώπινη λειτουργία δεν μπορεί να περιοριστεί σε νόμους ή αρχές, και δεν μπορούν να συναχθούν αίτια και αποτελέσματα.

3. Η ανθρώπινη συμπεριφορά μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο στο πλαίσιο το οποίο εντάσσεται.

4. Το υποκειμενικό πλαίσιο αναφοράς των ανθρώπων είναι η μόνη νόμιμη πηγή γνώσης. Γεγονότα συμβαίνουν έξω από τα ανθρώπινα όντα. Όσο τα άτομα κατανοούν το περιβάλλον τους και συμμετέχουν σε αυτά τα γεγονότα, μπορούν να προσδιορίσουν τον εαυτό τους και το περιβάλλον τους.

Οι παραδοχές αυτές είναι σύμφωνες με τα στοιχεία της συστημικής θεωρίας. Ειδικότερα, η συστημική θεωρία τονίζει τη διασυνδεσιμότητα και τη σημασία του όλου σε σχέση με το μέρος. Έτσι, ένα άτομο δεν μπορεί να διαχωριστεί από το περιβάλλον του και η συμπεριφορά δεν μπορεί να αποδοθεί με γραμμικό τρόπο. Η γνώση έχει κατασκευαστεί εντός του ατόμου σε σχέση με την εμπειρία του και δεν μπορεί να διδαχθεί. Ως εκ τούτου, η θεωρία δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε άτομα, καθώς κατασκευάζουν την δική τους προσωπική θεωρία.

Η ανθρώπινη γνώση είναι δυναμική και τα άτομα συμμετέχουν ενεργά στη δημιουργία της δικής τους πραγματικότητας. Στην επαγγελματική συμβουλευτική αυτό συμβαίνει μέσω της χρήσης της γλώσσας και του διαλόγου με τον σύμβουλο (Bateson, 1979, Peavy, 1998, 2004). Η γνώση διαμορφώνεται μέσω του διαλόγου μεταξύ του συμβούλου επαγγελματικής συμβουλευτικής και του πελάτη. Ο διαδικασία διαλόγου μεταξύ του συμβούλου και του πελάτη, κατασκευάζει μια νέα πραγματικότητα που ονομάζεται συν-κατασκευή. Έτσι, μέσα από τη γλώσσα, τα άτομα κατασκευάζει την ιστορία της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας.

Η συμβουλευτική σχέση

Η ενσωμάτωση των αρχών του κονστρουκτιβισμού στην επαγγελματική συμβουλευτική αλλάζει τη φύση της συμβουλευτικής σχέσης και τη φύση της συμβουλευτικής διαδικασίας. Οι προσεγγίσεις της επαγγελματικής συμβουλευτικής,

βλέπουν τον σύμβουλο ως τον ειδικό ο οποίος πρέπει να επιλύει τα προβλήματα του πελάτη, να δίνει εξηγήσεις μέσω της αξιολόγησης ή να παρέχει συμβουλές. Οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας, έχουν επικριθεί ως εκ τούτου ότι δεν δίνουν την ανάλογη προσοχή στη σχέση με τον πελάτη. Ωστόσο, χρησιμοποιώντας μια κονστρουκτιβιστική προσέγγιση, η ποιότητα της σχέσης γίνεται ουσιώδης και τα χαρακτηριστικά, όπως η αποδοχή, η κατανόηση, η εμπιστοσύνη και η φροντίδα είναι ζωτικής σημασίας (Granvold, 1996). Επιπλέον, γίνεται προσπάθεια από τους συμβούλους να θεωρηθεί ως μια αρχή ή να αντλήσει συμπεράσματα και πληροφορίες.

Οι σύμβουλοι που λειτουργούν από μια κονστρουκτιβιστική θέση είναι λιγότεροι κατευθυντικοί, παρέχουν πληροφορίες και διευκολύνουν την διαδικασία της διερεύνησης και επαναδόμησης (Peavy, 1998). Αυτή είναι μια διαδικασία όπου ο σύμβουλος και πελάτης ενώνονται για να κατασκευάσουν και να ανακατασκευάσουν έννοιες που θεωρούν σημαντικές για τη ζωή του πελάτη, μέσα από διαδικασίες όπως ανταλλαγή πληροφοριών, ερμηνειών, στήριξης και ενθάρρυνσης (Granvold, 1996).

Χρησιμοποιώντας αυτή την προσέγγιση, υπάρχει μια μετατόπιση από «καθορισμό» στο υπάρχον πρόβλημα. Η έμφαση στην προσέγγιση αυτή θα μπορούσε να περιγραφεί ως δομική διαδικασία προσανατολισμού (Granvold, 1996), σύμφωνα με την οποία η προσωπική έννοια που αποδίδεται από τον πελάτη στο πρόβλημα έχει διερευνηθεί και πιθανά έχουν κατασκευαστεί νέες έννοιες, μέσω των οποίων αναπτύσσονται οι στόχοι και επιτυγχάνονται τα αποτελέσματα.

Ο Peavy (1992) υποστηρίζει τον όρο "καρποφορία" για να αντικαταστήσει τον όρο "αποτελέσματα" και δείχνει ότι η καριέρα της επαγγελματικής συμβουλευτικής θα πρέπει να είναι γόνιμη, δηλαδή πρέπει να παρέχει μια εκ νέου ερμηνεία ή την αλλαγή των προοπτικών για κάποια πτυχή της ζωής. Ο Peavy παρουσιάζει τέσσερις διαστάσεις για τους συμβούλους σταδιοδρομίας που πρέπει να έχουν υπόψη αν θέλουν να είναι βοηθητικοί για τους πελάτες. Πρόκειται για τη σχέση, το μέσο, τη λήψη απόφασης και τη διαπραγμάτευση. Όταν δουλεύουν με πελάτες, προτείνουν οι σύμβουλοι σταδιοδρομίας να αναρωτηθούν:

Πώς μπορώ να σχηματίσω μια συμμαχία συνεργασίας με αυτόν τον πελάτη;

Πώς μπορώ να ενθαρρύνω την αυτο-εξυπηρέτηση του πελάτη;

Πώς μπορώ να βοηθήσω αυτόν τον πελάτη να επεξεργαστεί και να αξιολογήσει τις κατασκευές και τα νοήματα του ή τη συνάφεια με τις αποφάσεις τους;

Πώς μπορώ να βοηθήσω αυτόν τον πελάτη να ανακατασκευάσει και να διαπραγματευτεί προσωπικά το νόημα και τις κοινωνικά υποστηρικτικές πραγματικότητες; (Peavy, 1992)

Η χρήση της ιστορίας

Η χρήση του διαλόγου μεταξύ του πελάτη και του συμβούλου στην κονστρουκτιβιστική συμβουλευτική συχνά αναφέρεται και ως η προσέγγιση της αφήγησης. Ιστορίες ή αφηγήσεις είναι «ένα μοναδικό παράγωγο της θεωρίας των συστημάτων σκέψης» (Patton & McMahon, 1999) και είναι το κλειδί για την κονστρουκτιβιστική προσέγγιση (McMahon & Patton, 2006). Η ιδέα της ιστορίας στη συστημική θεωρία προήλθε αρχικά από Bateson (1979), ο οποίος την όρισε ως την εξήγησή του ατόμου για την συνάφεια μιας συγκεκριμένης ακολουθίας συνεκτικότητας στην ζωή του. Μέσα από τις ιστορίες τα άτομα νοηματοδοτούν τη ζωή τους. Οι ιστορίες αντιπροσωπεύουν ένα μηχανισμό για την ανθρώπινη γνώση και τα άτομα «κατασκευάζουν ταυτότητες τους από τα σύμβολα ή νοήματα που προσφέρονται στο πλαίσιο του πολιτισμού τους» (McLeod, 1996).

Το Πλαίσιο της Θεωρίας Συστημάτων είναι ένα παράδειγμα, ένα εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην ποιοτική αξιολόγηση (βάση η συμβουλευτική σχέση) και οι συντάκτες του πλαισίου έχουν αναπτύξει μια διαδικασία προβληματισμού (Σύστημα Επαγγελματικών Επιρροών - MSCI) που προέρχεται από το πλαίσιο (McMahon, Patton, & Watson, 2003, 2004, 2005, McMahon, Watson, & Patton, 2005). Το MSCI είναι ένα εργαλείο που διευκολύνει την κατάρτιση του πελάτη, μέσω μιας διαδικασίας βήμα-βήμα που εκπροσωπεί τις πτυχές της επαγγελματικής του ιστορίας. Με τον τρόπο αυτό, τονίζονται η μοναδικότητα και η πληρότητα των αφηγήσεων για την καριέρα ή των ιστοριών των πελατών και οι σύμβουλοι μπορούν να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με την διασύνδεση των συστημικών επιδράσεων σε κάθε επαγγελματική ιστορία του πελάτη.

Η πρόκληση στην επαγγελματική συμβουλευτική είναι να προετοιμαστούν οι πελάτες για μια αναδυόμενη κοσμοθεωρία που προτείνει διαφορετικούς τρόπους σκέψης από εκείνους των παραδοσιακών μορφών επαγγελματικής συμβουλευτικής. Η εφαρμογή των αρχών της συστημικής θεωρίας για τη συμβουλευτική διαδικασία και στην κοσμοθεωρία που οδηγεί μπορεί να διευκολυνθεί μέσω του Πλαισίου της Θεωρίας Συστημάτων. Αυτό το πλαίσιο μπορεί να διασφαλίσει ότι οι πολλές επιρροές που

σχετίζονται με τη διαδικασία επαγγελματικής συμβουλευτικής στα επόμενα χρόνια θα λάβουν την κατάλληλη προσοχή.

Το STF αποτελείται από διάφορα βασικά αλληλένδετα συστήματα, συμπεριλαμβανομένου του ενδοπροσωπικού συστήματος του ατόμου, του κοινωνικού συστήματος και του περιβαλλοντικού/κοινωνικοποιητικού συστήματος. Οι διεργασίες μεταξύ αυτών των συστημάτων εξηγείται μέσω της αναδρομικής φύσης της αλληλεπίδρασης εντός και μεταξύ των συστημάτων αυτών, αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου. Το ατομικό σύστημα αποτελείται από πολλές ενδοπροσωπικού περιεχομένου επιδράσεις οι οποίες περιλαμβάνουν το φύλο, την ηλικία, την αυτοεικόνα, την υγεία, την ικανότητα, την αναπηρία, φυσικές ιδιότητες, τις πεποιθήσεις, την προσωπικότητα, τα ενδιαφέροντα, τις αξίες, τις ικανότητες, τις δεξιότητες, τη γνώση, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την εθνικότητα. Επιρροές που εκπροσωπούν το περιεχόμενο του κοινωνικού συστήματος περιλαμβάνουν τους συμμαθητές, την οικογένεια, τα μέσα ενημέρωσης, κοινοτικές ομάδες, στο χώρο εργασίας, καθώς και εκπαιδευτικά ιδρύματα. Περιβαλλοντικές-κοινωνικοποιητικές επιδράσεις του συστήματος περιλαμβάνουν πολιτικές αποφάσεις, ιστορικές τάσεις, παγκοσμιοποίηση, κοινωνικοοικονομική κατάσταση, αγορά εργασίας, καθώς και τη γεωγραφική θέση.

3.2 Θεωρία Δόμησης Καριέρας

Η θεωρία δόμησης καριέρας προσφέρει ή παρέχει έναν τρόπο σκέψης για τα πώς τα άτομα επιλέγουν και χρησιμοποιούν την εργασία/καριέρα. Η θεωρία παρουσιάζει ένα μοντέλο κατανόησης της επαγγελματικής συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής, όπως επίσης και μεθόδους και τεχνικές που χρησιμοποιούν οι σύμβουλοι επαγγελματικού προσανατολισμού για να βοηθήσουν τους πελάτες να κάνουν επαγγελματικές επιλογές και να διατηρήσουν μια επιτυχημένη και ικανοποιητική ζωή. Η θεωρία επιδιώκοντας να έχει έναν ολοκληρωμένο σκοπό, λαμβάνει υπόψη τρεις οπτικές της επαγγελματικής συμπεριφοράς: Τη Διαφορική, Τη Αναπτυξιακή, Τη Δυναμική.

Από την οπτική των διαφορών της ατομικής ψυχολογίας εξετάζει το περιεχόμενο των επαγγελματικών χαρακτηριστικών προσωπικότητας και τι προτιμούν να κάνουν διαφορετικοί άνθρωποι. Από την οπτική της αναπτυξιακής ψυχολογίας εξετάζει την διαδικασία ψυχοκοινωνικής προσαρμογής και πώς οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν

επαγγελματικά έργα ανάπτυξης, επαγγελματικές αλλαγές και τραύματα εργασίας. Από την οπτική της αφηγηματικής ψυχολογίας, εξετάζει τη δυναμική με την οποία τα ζητήματα ζωής δίνουν σημασία στην επαγγελματική συμπεριφορά και γιατί τα άτομα προσαρμόζουν την δουλειά στις ζωές τους με διαφορετικούς τρόπους.

Σε συνδυασμό οι 3 αυτές οπτικές καθιστούν ικανούς τους συμβούλους και τους ερευνητές να ερευνήσουν πώς τα άτομα κατασκευάζουν τις καριέρες τους χρησιμοποιώντας ζητήματα ζωής για να ενσωματώσουν την αυτοοργάνωση της προσωπικότητας και την αυτοεπέκταση της ικανότητας προσαρμογής της εργασίας σε ένα αυτοπροσδιοριζόμενο όλο που ζωντανεύει την εργασία κατευθύνει τις επαγγελματικές επιλογές και σχηματίζει επαγγελματικές εφαρμογές.

Η θεωρία δόμησης καριέρας είναι μια από τις πολλές θεωρίες επαγγελματικού προσανατολισμού που αναζητά να εξηγήσει τις επαγγελματικές επιλογές και την προσαρμογή στην εργασία, εξετάζοντας διαφορετικές όψεις της επαγγελματικής συμπεριφοράς.

Οι επαγγελματικές θεωρίες που είναι στο προσκήνιο λειτουργούν με αυτόν τον τρόπο διότι αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά σημαντικά ζητήματα. Οι θεωρίες επαγγελματικών χαρακτηριστικών προσωπικότητας και επαγγελματικών έργων ανάπτυξης παραμένουν χρήσιμες ακόμη και σήμερα όταν μελετούν τον τρόπο σύζευξης των εργαζομένων με την εργασία και τον τρόπο εξέλιξης της εργασίας σε έναν οργανισμό. Ωστόσο η παγκόσμια οικονομία του 21^{ου} αιώνα θέτει νέα ερωτήματα για την εργασία, και ειδικά το ερώτημα για το πώς τα άτομα διαπραγματεύονται μια ζωή γεμάτη εργασιακές αλλαγές χωρίς να χάνουν την έννοια του εαυτού και την κοινωνική του ταυτότητα.

Η θεωρία δόμησης καριέρας αναζητά να διατηρήσει και να ανασκευάσει τις καλύτερες ιδέες και έρευνες για τα μοντέλα επαγγελματικών θεωριών του 20^{ου} αιώνα για χρήση τον 21^ο αιώνα. Για παράδειγμα αντί να μετρώνται τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας ως ρεαλιστικές ιδέες και να προσπαθούν να αποδείξουν την δομική εγκυρότητα, η θεωρία επικεντρώνεται στο πώς τα άτομα χρησιμοποιούν ό,τι έχουν.

Η θεωρία δόμησης καριέρας επικεντρώνεται στο πώς οι άνθρωποι χρησιμοποιούν την επαγγελματική τους προσωπικότητα για να προσαρμοστούν σε μια σειρά εργασιακών αλλαγών παραμένοντας πιστοί στον εαυτό τους και να αναγνωρίζονται από τους άλλους. Αυτό επιτυγχάνεται με την εστίασή στην σημασία με την οποία οικοδομείται στην εργασία ενός ατόμου στις πολλές και διαφορετικές εργασίες που αναμένεται να απασχοληθεί σήμερα ένας εργαζόμενος κατά τη διάρκεια της ζωής του.

Η συμβουλευτική δόμησης καριέρας ξεκινά με μια συνέντευξη που τοποθετεί το πλαίσιο ερωτήσεων προς τον πελάτη. Η συνέντευξη σταδιοδρομίας εκμαιεύει αυτοπροσδιοριζόμενες ιστορίες που καθιστούν ικανούς τους συμβούλους να αναγνωρίσουν και να κατανοήσουν τις θεματικές ενότητες στην ζωή ενός πελάτη. Επιπλέον με την αποκάλυψη ζητημάτων ζωής από τη συνέντευξη σταδιοδρομίας φανερώνουν την επαγγελματική προσωπικότητα και την προσαρμοστικότητα καριέρας του πελάτη.

Είναι σημαντικό ότι ούτε ο σύμβουλος αλλά ούτε ο πελάτης θεωρούν τις επαγγελματικές ιστορίες καθοριστικές για το μέλλον. Αντ' αυτού οι ιστορίες θα πρέπει να ιδωθούν ως ενεργή προσπάθεια στην κατασκευή νοήματος και στην διαμόρφωση του μέλλοντος. Οι ιστορίες κατευθύνουν την προσαρμογή αξιολογώντας τις ευκαιρίες και τους περιορισμούς και χρησιμοποιώντας τα επαγγελματικά χαρακτηριστικά προσωπικότητας για να διαχειριστούν έργα, αλλαγές και τραύματα. Όταν αφηγούνται τις ιστορίες τους, οι πελάτες ανακαλούν το παρελθόν με έναν τρόπο που κατασκευάζει ένα πιθανό μέλλον. Οι πελάτες φαίνεται να αφηγούνται στους συμβούλους τις ιστορίες που οι ίδιοι θέλουν να ακούσουν. Από όλες τις διαθέσιμες ιστορίες τους, αφηγούνται αυτές τις ιστορίες που υποστηρίζουν τρέχοντες στόχους και εμπνέουν δράση. Παρά την αναφορά σε ιστορικά γεγονότα, τα άτομα επαναδομούν το παρελθόν έτσι ώστε πρότερα γεγονότα να υποστηρίζουν τρέχουσες επιλογές και να θέτουν τις βάσεις για μελλοντικές κινήσεις. Αυτή η αφηγηματική αλήθεια συχνά διαφέρει από την ιστορική αλήθεια διότι επαναδιηγείται το παρελθόν για να διατηρηθεί η συνέχεια και η συνοχή στο πρόσωπο της ψυχοκοινωνικής αλλαγής.

Στην προσπάθεια διάκρισης των ζητημάτων ζωής κατά την διάρκεια ακρόασης των επαγγελματικών ιστοριών ενός ατόμου, οι σύμβουλοι και οι ερευνητές μπορεί να προσανατολιστούν σε πολυάριθμες λεπτομέρειες μιας ζωής. Για την αποφυγή σύγχυσης των περιπλοκοτήτων και των αντιθέσεων ενός πελάτη μπορούν να ακούσουν όχι τα γεγονότα αλλά την ουσία που κρατά τα γεγονότα μαζί, καθώς προσπαθούν να ακούσουν τα ζητήματα ή τα μυστικά που συμπληρώνουν το όλο της ζωής. Η ρύθμιση σε μια κοινή πλοκή των φαινομενικά τυχαίων ενεργειών και γεγονότων που αναφέρονται στις επαγγελματικές ιστορίες μπορεί να πραγματοποιηθεί με διαφορετικούς τρόπους.

Η θεωρία δόμησης καριέρας προτείνει για αυτό τον σκοπό ότι ο ακροατής προσπαθεί να ακούσει την ουσία των ιστοριών που αφηγείται ένας πελάτης. Οι σύμβουλοι και οι

ερευνητές προσεγγίζουν αυτό το ζήτημα υποθέτοντας ότι το αρχέτυπο θέμα της δόμησης καριέρας περιλαμβάνει τη μετάβαση από μια προσωπική ενασχόληση σε μια δημόσια ενασχόληση. Καθώς ακούνε τον πελάτη να διηγείται τις ιστορίες του, επικεντρώνονται στην αναγνώριση και στην κατανόηση του προσωπικού του παραδείγματος μετατρέποντας την ουσία σε ενδιαφέρον, την ένταση σε πρόθεση, την έμμονη ιδέα σε επάγγελμα. Η θεωρία δόμησης καριέρας βοηθάει τους πελάτες να ζουν πλήρως τις ζωές τους και να γίνουν πιο ολοκληρωμένοι διατηρώντας οι ίδιοι τον εαυτό τους και συνεισφέροντας στην κοινωνία.

Σχέδιο ζωής (Savickas et. al, 2009)

Στην αρχή του 21ου αιώνα μια νέα κοινωνική προσέγγιση της καριέρας θέτει τις βάσεις για μια σειρά ερωτήσεων και προκλήσεων και έχει ως στόχο να βοηθήσει τους ανθρώπους να εξελίξουν την εργασία τους.

Χρησιμοποιήθηκε αυτή η προσέγγιση για να αποφευχθούν δυσκολίες δημιουργίας μοντέλων και μεθόδων σε μια χώρα και μετά να γίνει προσπάθεια να μετατεθούν σε άλλες χώρες, όπου θα έπρεπε να προσαρμοστούν για να χρησιμοποιηθούν.

Το μοντέλο σχέδιο ζωής προτείνει 5 προϋποθέσεις για τους ανθρώπους και την εργασία τους: πιθανότητες πλαισίου, δυναμικές διεργασίες, μη γραμμική εξέλιξη, πολλαπλές οπτικές και προσωπικά μοτίβα. Βάσει αυτών των 5 προϋποθέσεων δημιουργήθηκε ένα πλαισιωμένο μοντέλο που βασίζεται στην επιστημολογία του κοινωνικού κονστρουξιονισμού που αναγνωρίζει ότι η γνώση και η ταυτότητα ενός ατόμου είναι προϊόντας κοινωνικής αλληλεπίδρασης και συν-κατασκευάζονται μέσω του λόγου.

Το πλαίσιο του σχεδίου ζωής για την συμβουλευτική εφαρμόζει τις θεωρίες της αυτοδόμησης και δόμησης καριέρας που περιγράφουν την επαγγελματική συμπεριφορά και την εξέλιξή της. Συνεπώς το πλαίσιο δομήθηκε για να είναι διαρκές, ολιστικό, συνεκτικό και προληπτικό.

Το μοντέλο παρέμβασης στηρίζεται σε ιστορίες και πράξεις παρά σε τεστ και ερμηνείες προφίλ. Το μοντέλο έχει 6 γενικά βήματα, τα οποία συγκροτούνται έπειτα από την εμπειρία κάθε πελάτη. Πρώτον, ο πελάτης και ο σύμβουλος χρειάζεται να προσδιορίσουν το πρόβλημα και να αναγνωρίσουν τι ελπίζει ο πελάτης ότι θα καταφέρει με την συμβουλευτική διαδικασία. Καθώς ξεκινούν να διαμορφώνουν στόχους για την συμβουλευτική, αμέσως εγκαθιδρύεται μια σχέση η οποία χαρακτηρίζεται ως θεραπευτική συμμαχία. Σε αυτή την σχέση ως σύμβουλος

ενθαρρύνει τον πελάτη να περιγράψει μέσω αφηγήσεων την ιστορία των προβλημάτων που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Καθώς ο πελάτης αφηγείται τις ιστορίες ο σύμβουλος αναζητά προβληματισμούς σχετικά με νοήματα των ιστοριών σε αυτό τον διάλογο και αποφασίζουν για τα κύρια πλαίσια του κάθε προβλήματος. Η εστίαση δεν γίνεται αποκλειστικά και μόνο σε ένα πλαίσιο, αλλά ο διάλογος πρέπει να βοηθήσει τους πελάτες να συνειδητοποιήσουν τις σημαντικές περιοχές των ζώων τους. Επιπλέον πρέπει να εξετάσουν στη συμβουλευτική τι είναι διακριτό ανάμεσα στους κυρίους και δευτερεύοντες ρόλους τους.

Μετά την αναγνώριση του προβλήματος και του κύριου πλαισίου του, το δεύτερο βήμα περιλαμβάνει την αναζήτηση του πελάτη για το ισχύον σύστημά του, των υποκειμενικών μορφών ταυτότητας. Ο πελάτης και ο σύμβουλος διερευνούν το πώς βλέπει ο πελάτης τον εαυτό του σήμερα και πως οργανώνει τον εαυτό και λειτουργεί σε σημαντικούς ρόλους. Ο σύμβουλος βοηθά τον πελάτη να προβληματιστεί και έπειτα να διαμορφώσει την ιστορία μέσω της έκφρασης εμπειριών και προσδοκιών, δράσεων και αλληλεπιδράσεων, σχέσεων με άλλους και μελλοντικών προσμονών.

Το τρίτο βήμα στην διαδικασία στοχεύει στη διεύρυνση (προ)οπτικών. Η αφήγηση των ιστοριών μετατρέπει ότι ήταν σιωπηρό σε κάτι ξεκάθαρο, καθιστώντας το αντικειμενικό και προφανές. Αντικειμενοποιώντας τις ιστορίες προστίθενται ουσία και πραγματικότητα και επιτρέπεται στον πελάτη να μελετήσει τις ιστορίες από απόσταση. Αυτή η προσεκτική ανάγνωση των ιστοριών επιτρέπει στον πελάτη να τις δει με νέα οπτική και να αναθεωρήσει τις δικιές του ιστορίες. Ο σύμβουλος ρωτάει τον πελάτη εάν υπήρχαν οποιεσδήποτε ευκαιρίες που δόθηκαν, όνειρα που καταστράφηκαν ή επιλογές που οριοθετήθηκαν. Μπορεί να υπάρχει χρόνος για να επαναδιηγηθεί και να βιώσει ξανά αυτές τις σιωπηρές ιστορίες. Μέσω κοινών ανακαλύψεων και επανασυγγραφών, οι ιστορίες μπορεί να επαναδιηγηθούν, επαναληφθούν και να επαναβιωθούν.

Ακολουθώντας την επανάληψη της ιστορίας, το τέταρτο βήμα στην παρέμβαση σχεδίου ζωής είναι η τοποθέτηση του προβλήματος μέσα στην νέα ιστορία. Η κρίσιμη στιγμή στην διαδικασία συμβαίνει όταν το πρόβλημα τίθεται με νέα οπτική. Αυτό καθιστά τον πελάτη ικανό να σκεφτεί τον εαυτό του από μια οπτική νέων ή αναμενομένων μορφών ταυτότητας.

Η λύση του προβλήματος και η αλλαγή του πελάτη επέρχονται όταν ο πελάτης αποκρυσταλλώνει νέες προσδοκίες και εκφράζει ένα πιθανό εαυτό που πριν την παρέμβαση ήταν μόνο αόριστα συναισθανόμενος. Αυτό το βήμα ολοκληρώνεται όταν

ο πελάτης δημιουργεί μια σύνθεση του παλιού με το νέο επιλέγοντας και όντας διστακτικά δεσμευόμενος σε κάποιο ρόλο και ταυτότητα.

Το πέμπτο βήμα είναι ο προσδιορισμός ορισμένων δραστηριοτήτων που διαμορφώνουν αυτή την ταυτότητα. Ο πελάτης χρειάζεται να συμμετάσχει σε ορισμένες δραστηριότητες που σχετίζονται με τον πιθανό εαυτό που τώρα αφηγείται. Ο πελάτης απαιτείται να δημιουργήσει ένα πλάνο το οποίο αποτυπώνει πως θα εμπλακεί σε νέες εμπειρίες. Κατηγοριοποιεί τις δραστηριότητες που μπορεί να μετακινήσουν τον πελάτη από κάτι που βιώνεται τώρα σε κάτι επιθυμητό· ο Tiedeman (1964) ονομάζει την μετακίνηση στενευμένη δράση. Το πλάνο πρέπει να συμπεριλάβει την αντιμετώπιση τωρινών ή πιθανών εμποδίων όπως επίσης δοκιμή αφήγησης των νέων ιστορικών ζωής σε σημαντικά ακροατήρια. Η αφήγηση πρέπει να κατατάξει την υποστήριξη των γονέων, των συντρόφων, των φίλων και οπουδήποτε άλλου μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως καλο ακροατήριο για να κάνει την ιστορία πιο σαφής και με συνοχή. Ο σύμβουλος πρέπει να εξετάσει μαζί με τον πελάτη ότι αυτό το πλάνο στοχευμένης δράσης αντιμετωπίζει άμεσα το πρόβλημα που «έφερε» για συμβουλευτική. Είναι χρήσιμο ο σύμβουλος να παρέχει στον πελάτη μια γραπτή περίληψη του πλάνου μαζί με μια δήλωση ταυτότητας που αποκρυσταλλώνει βιώσιμες δυνάμεις και μια συνταγή επιτυχίας. Το έκτο βήμα αποτελείται από τη μετα-παρακολούθηση, τόσο βραχυπρόθεσμη όσο και μακροπρόθεσμη. Η διασφάλιση της ποιότητας απαιτεί ότι ο σύμβουλος μελετά τα αποτελέσματα της συμβουλευτικής διαδικασίας και, εφόσον απαιτείται, παρέχει πρόσθετη συμβουλευτική υποστήριξη.

3.3 Αφηγηματική επαγγελματική συμβουλευτική (McIlveen & Patton, 2007)

Η αφηγηματική επαγγελματική συμβουλευτική αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της κonstrουκτιβιστικής προσέγγισης για τη σταδιοδρομία και εστιάζεται στην υποκειμενικότητα και το νόημα. Έχει ως στόχο να διευκολύνει τη σκέψη για τον εαυτό και την επεξεργασία της αυτο-αντίληψης προς μια βελτιωμένη αυτογνωσία που είναι υποκειμενικά αληθής. Αυτό συνεπάγεται μια συλλογική διεργασία στην οποία ο πελάτης ενισχύεται να δημιουργήσει μια ανοικτού τύπου προσωπική ιστορία που αντιπροσωπεύει ολιστικά τη ζωή και την καριέρα του/της, και δίνει τη δυνατότητα στο άτομο να λαμβάνει ουσιαστικές αποφάσεις για την καριέρα και ανάλογες δράσεις.

Ιστορία: Δημιουργία νοήματος για τη σταδιοδρομία

Η προσωπική αφήγηση είναι η συνεχώς εξελισσόμενη ιστορία που χρησιμοποιεί ένα άτομο για να περιγράψει τη ζωή του και να δώσει νόημα στις εμπειρίες του (Baumeister & Newman, 1994). Ο στόχος της αφηγηματικής επαγγελματικής συμβουλευτικής είναι η διεργασία προς τη δημιουργία νοήματος και την ταυτότητα και στοχεύει να βοηθήσει ένα άτομο να εξελιχθεί και να ανακατασκευάζει την προσωπική του αφήγηση σε σχέση με τη σταδιοδρομία (Chen, 2002· McMahon, 2006). Σύμφωνα με την αφηγηματική προσέγγιση, η καριέρα μπορεί να γίνει αντιληπτή με τη χρήση μεταφοράς της ιστορίας. Όπως και σε μια λογοτεχνική ιστορία, τα στοιχεία της προσωπικής αφήγησης θέτουν τη συνοχή, τη δομή, και μια διερεύνηση μέσω της οποίας κατανοούμε την ιστορία ενός ατόμου. Μια τέτοια προσέγγιση επιτρέπει στον πελάτη να προετοιμαστεί, να δράσει και να λάβει αποφάσεις για τη σταδιοδρομία του, οι οποίες θα είναι συνεπείς με την ιστορία του/της.

Συναίσθημα

Παρόλο που το συναίσθημα παίζει σημαντικό ρόλο στην αφηγηματική και στις διαλογικές προσεγγίσεις όπου το περιεχόμενο είναι η σταδιοδρομία (Young, Valach, & Collin, 2002), η θεωρητική βάση της παραδοσιακής επαγγελματικής ανάπτυξης έχει επικριθεί για την έλλειψη ενσωμάτωσης του συναισθήματος (Kidd, 1998, 2004· Meijers, 2003). Στην αφηγηματική επαγγελματική συμβουλευτική, τα συναισθήματα ενός πελάτη εισέρχονται στο πλαίσιο των συζητήσεων και τα συναισθηματικά χαρακτηριστικά μιας ιστορίας δεν τονίζονται ούτε μειώνονται. Τα συναισθήματα είναι τοποθετημένα τα ίδια μέσα την ιστορία και χρησιμοποιούνται ως δείκτες της αλήθειας της ιστορίας για το άτομο.

Δράση

Παρά τον προσανατολισμό της προς τη γλώσσα και το λόγο, μια αφηγηματική προσέγγιση για τη σταδιοδρομία δε μειώνει τη σπουδαιότητα της ατομικής δράσης και της παρέμβασης στο πλαίσιο (Christensen & Johnston, 2003· Reid, 2006· Young, Valach, & Collin, 2002). Η διαδικασία της λήψης αποφάσεων για τη σταδιοδρομία περιλαμβάνει την ανάπτυξη μιας αφήγησης-ιδανικά και προαιρετικά-που μπορεί να οδηγήσει ένα άτομο προς το μέλλον του (Cochran, 1997). Η αφήγηση ενός ατόμου συμβάλλει στη λήψη αποφάσεων για τη σταδιοδρομία και δίνει νόημα στη στοχοθετημένη δράση (Young, Valach, & Collin, 2002). Με τον τρόπο αυτό, η αφήγηση παίρνει μια προσαρμοστική λειτουργία, η οποία μπορεί να συγκριθεί με την

κατασκευή της προσαρμοστικότητας σταδιοδρομίας που αναφέρει ο Savickas (1997· 2005). Η αφηγηματική επαγγελματική συμβουλευτική περικλείει την εμπλοκή στην ιστορία ενός ατόμου και την εξέλιξη της ιστορίας, έτσι ώστε να μπορεί να βοηθήσει στη λήψη αποφάσεων για τη σταδιοδρομία και να συμβάλει στην προσαρμογή του ατόμου στις εκάστοτε συνθήκες.

Η συμμαχία αξιολόγησης και παρέμβασης

Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της αφηγηματικής προσέγγισης είναι ότι οι διαδικασίες αξιολόγησης στο σύνολό τους είναι ποιοτικές. Επιπλέον, η διάκριση μεταξύ αξιολόγησης και παρέμβασης είναι ασαφής μέσα στο πλαίσιο του κονστρουκτιβισμού και της αφηγηματικής προσέγγισης, επειδή η διαδικασία αξιολόγησης της σταδιοδρομίας τείνει να είναι εγγενής στη διαδικασία της συμβουλευτικής (Mahoney, 2003· Patton & McMahon, 2006b· Schultheiss, 2005). Με τον τρόπο αυτό, η αξιολόγηση δεν είναι απλά μια εκμαίευση γεγονότων από τον πελάτη και μια μέτρηση επαγγελματικών χαρακτηριστικών (π.χ. ενδιαφέροντα). Η αξιολόγηση είναι μια διερευνητική διαδικασία μέσω της οποίας ο πελάτης περιγράφει στοχαστικά τη ζωή του. Αυτή η αναστοχαστική διαδικασία χρησιμεύει τόσο για τη διευκόλυνση του πελάτη και του συμβούλου στο να δημιουργήσουν ιδιογραφικές λεπτομέρειες όσο και στο να συμμετάσχουν στη διαδικασία ένωσης των γεγονότων μαζί σε μια ιστορία σταδιοδρομίας που είναι ειλικρινής για τον πελάτη (McAdams, 1996). Αυτό εξηγείται καλύτερα από την ενσωμάτωση ποιοτικών διαδικασιών αξιολόγησης στο πλαίσιο της συμβουλευτικής διαδικασίας (McMahon & Patton, 2002· McMahon, Patton, & Watson, 2003· Savickas, 1992· Whiston & Rahardja, 2005), όπως είναι οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις (π.χ., McIlveen, McGregor-Bayne, Alcock, & Hjertum, 2003· Schultheiss, 2005).

Συν-κατασκευή νοήματος

Η σχέση μεταξύ του πελάτη και του συμβούλου είναι υψίστης σημασίας στον κονστρουκτιβισμό (Mahoney, 2003). Η αφηγηματική επαγγελματική συμβουλευτική συνεπάγεται μια διαδικασία λήψης αποφάσεων, μέσω των οποίων ο πελάτης δημιουργεί την ιστορία της ζωής του με τη βοήθεια ενός συν-δημιουργού, του συμβούλου (Bujold, 2004· Collin & Young, 1986· McMahon, 2006· Peavy, 2001· Reid, 2005). Με άλλα λόγια, οι σύμβουλοι ενεργώντας ως συν-συγγραφείς, μπορούν να βοηθήσουν τους πελάτες να 'χτίσουν' τη σταδιοδρομία τους με την αφήγηση μιας συνεκτικής, συνεχούς και αξιόπιστης ιστορίας, να αποδώσουν νόημα στη σταδιοδρομία τους μέσα από τον προσδιορισμό θεμάτων και εντάσεων στην ιστορία,

και να μάθουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για να προχωρήσουν την ιστορία στο επόμενο στάδιο (Savickas, 1993). Ο πελάτης και ο σύμβουλος είναι μαζί σε ένα μοναδικό σύστημα στο οποίο συγχωνεύονται, έστω και προσωρινά, οι δύο κόσμοι αφηγήσεων (McMahon & Patton, 2006a). Αυτό απαιτεί από το σύμβουλο να γνωρίζει το δικό του σύστημα επιρροών και πώς εμφανίζονται αυτές οι επιδράσεις στη συμβουλευτική διαδικασία (McIlveen & Patton, 2006). Ο σύμβουλος παίζει το ρόλο ενός φροντιστικού συντάκτη για τον πελάτη ο οποίος παίζει το ρόλο του δημιουργού μιας εξελισσόμενης αυτοβιογραφίας. Αυτή η αναλογία τονίζει τη συνεργατική σχέση, αλλά δίνει έμφαση στον πρωτογενή συγγραφέα της ιστορίας για τη σταδιοδρομία, που είναι ο πελάτης.

Παραδείγματα

Υπάρχει ποικιλία χρήσιμων προσεγγίσεων και τεχνικών στην αφηγηματική επαγγελματική συμβουλευτική (Cochran, 1997· McMahon & Patton, 2006b). Παραδείγματα προφορικών τεχνικών επαγγελματικής συμβουλευτικής είναι: Ζητήματα Ζωής (Life Themes-Savickas, 2005), Ψυχοδυναμική Συμβουλευτική (Peavy, 2000), the Storied Approach (Brott, 2001), Μέθοδος Θεματικής Παρέκτασης (the Thematic Extrapolation Method-Super, 1957), Συνέντευξη Επαγγελματικού Τύπου (the Career Style Interview-Savickas, 1989b, 2005), προσέγγιση Σχεδίου Ζωής/Εργασίας (the Life/Work Design approach-Campbell & Ungar, 2004), κ.ά. Γραπτές εργασίες, όπως οι αυτοβιογραφίες (Cochran, 1997), ενισχύουν εις βάθος το διάλογο συμβουλευτικής και παρέχουν στους πελάτες μια διαφορετική τυπικότητα της έκφρασης. Επίσης, η χρήση της μεταφοράς λειτουργεί ως όχημα δημιουργίας νοήματος (Inkson, 2007; Mignot, 2004). Ακόμη, θα ήταν ανακριβές, ή τουλάχιστον περιοριστικό, να υποθέσουμε ότι όλες οι αφηγηματικές τεχνικές απαιτούν κατ' ανάγκην προφορική διεργασία (Reid, 2006) ή λογοτεχνική ή ποιητική δομή. Μερικές από τις σημαντικές οπτικές και χωρικές τεχνικές που μπορούν να συμβάλουν σε μια αφηγηματική προσέγγιση περιλαμβάνουν τα εξής: Γραμμές Ζωής, Κύκλους Ρόλων Ζωής, Ταξινόμηση Καρτών, και Χάρτες Στόχων (Brott, 2004), κ.ά.

Κλείνοντας, η αφηγηματική επαγγελματική συμβουλευτική είναι μια ουσιαστική, συναισθηματική, προσανατολισμένη στη δράση, προσωπική προσέγγιση στην επαγγελματική συμβουλευτική, όπου συνεργάζονται ο πελάτης και ο σύμβουλος για να επανεξετάσουν και να δημιουργήσουν επαγγελματικές ιστορίες, προκειμένου να ενισχύσουν τη λήψη αποφάσεων και τη δράση. Απορρίπτει τα παραδοσιακά μοντέλα της επαγγελματικής συμβουλευτικής που έχουν βάση το σύμβουλο ως ειδικό, ως

επαγγελματία που κάνει τη διάγνωση και δίνει πληροφορίες που σχετίζονται με την καριέρα. Ο διάλογος και η γραφή είναι σημαντικά μέσα διερεύνησης που στοχεύουν ουσιαστικά να κατασκευάσουν θέματα για την αυτο-κατανόηση του πελάτη. Αναδύονται θέματα μέσα από την αφήγηση του πελάτη μέσω μιας κυκλικής διαδικασίας, όπου το ένα κεφάλαιο ‘γεννά’ ένα άλλο κεφάλαιο της ζωής.

3.4 Παρουσίαση εφαρμογών

Δείγμα αλληλεπίδρασης συμβουλευόμενου-συμβούλου (Savickas, 2009)

Σύμβουλος: Σε ευχαριστώ που ήρθες. Πώς μπορώ να σε βοηθήσω να χτίσεις τη δική σου σταδιοδρομία;

Sue: Θα πρέπει σύντομα να δηλώσω μια ειδίκευση και δεν έχω ιδέα τι θέλω να κάνω όταν μεγαλώσω.

Σύμβουλος: Θα ήθελες λοιπόν να επικεντρωθούμε σε μερικούς πιθανούς επαγγελματικούς στόχους ώστε να μπορείς να επιλέξεις μια ειδίκευση που θα τους στηρίζει.

Sue: Ναι, ακριβώς.

Σύμβουλος: Πες μου περισσότερα πράγματα για σένα. Ποιοι άνθρωποι αποτέλεσαν μερικά από τα πρώτα πρότυπα στη ζωή σου;

Sue: Κάποιοι ροκ σταρ, όπως ο David Bowie και άνθρωποι της περιπέτειας όπως ο Jacques Cousteau.

Σύμβουλος: Τι θαύμαζες σε αυτούς;

Sue: Την ελευθερία που φαίνεται να έχουν. Μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα, να φορέσουν οτιδήποτε θέλουν ή να πουν οτιδήποτε και οι άνθρωποι τους λατρεύουν.

Σύμβουλος: Επομένως, σου αρέσει να μην περιορίζεσαι από την παράδοση ή από τεχνητούς περιορισμούς. Τι άλλο μπορείς να μου πεις για σένα; Επέστρεψε όσο βαθύτερα μπορείς στο παρελθόν και πες μου μια από τις αγαπημένες σου αναμνήσεις.

Sue: Όταν ήμουν τεσσάρων ή πέντε ετών είχα ένα φανταστικό μέρος. Ήταν ένα όμορφο σημείο στην άλλη πλευρά μιας γέφυρας. Όταν οι γονείς μου μού έλεγαν να κάνω κάτι που δεν ήθελα, απλώς διέσχιζα τη γέφυρα και πήγαινα σε εκείνο το όμορφο μέρος.

Σύμβουλος: Και ποια ήταν η σημασία του μέρους αυτού για σένα ως παιδί;

Sue: Ήταν ένα μέρος όπου μπορούσα να είμαι ελεύθερη και να κάνω οτιδήποτε ήθελα στη φαντασία μου.

Σύμβουλος: Πες μου ποια είναι η αγαπημένη σου τηλεοπτική σειρά σήμερα.

Sue: Μου αρέσουν όλες οι εκπομπές reality όπου βάζουν τους ανθρώπους σε συναρπαστικούς και δύσκολους ρόλους – πολύ έξω από τα συνηθισμένα.

Σύμβουλος: Αρχίζω να διαμορφώνω μια γενική εικόνα από τις ιστορίες που μου αφηγείσαι. Μια δυνατή πτυχή της προσωπικότητάς σου είναι να είσαι ελεύθερη να κάνεις πράγματα έξω από τα συνηθισμένα, να έχεις πολλή ελευθερία και ποικιλία και να είσαι, ίσως, λίγο ριψοκίνδυνη. Πιστεύεις ότι αυτά τα χαρακτηριστικά ανταποκρίνονται σε σένα;

Sue: Ναι, αρκετά. Αν μπορούσα να κάνω ένα είδος εργασίας που να βασίζεται σε αυτές τις πτυχές, η δουλειά δεν θα ήταν πλέον βαρετή.

Σύμβουλος: Έχεις εντοπίσει κάποια τέτοια επαγγέλματα;

Sue: Όχι, γιατί δεν σκέφτηκα ποτέ να ψάξω για επαγγέλματα με αυτό τον τρόπο. Μου εξάπτει το ενδιαφέρον η πιθανότητα των διεθνών επιχειρήσεων. Νομίζω ότι η εργασία στον τομέα αυτό θα μπορούσε να μου προσφέρει την ευκαιρία να κάνω πολλά ταξίδια, να έχω μεγάλη ποικιλία και να γνωρίσω πολλούς ενδιαφέροντες ανθρώπους. Και δεν πρόκειται για ένα συνηθισμένο, καθημερινό επάγγελμα.

Σύμβουλος: Αυτό είναι μια καλή αρχή. Για την επόμενη συνεδρία μας θέλω να θυμηθείς κάποιες άλλες πρώτες αναμνήσεις από τη ζωή σου και να μου τις διηγηθείς και θέλω να χρησιμοποιήσεις αυτή την ιστοσελίδα (της δίνει μια κάρτα με μια ηλεκτρονική διεύθυνση) για να βρεις κάποια άλλα επαγγέλματα που παρέχουν το είδος περιπέτειας, ρίσκου και ανεξαρτησίας που αναζητάς.

.....

Σύμφωνα με τον Savickas, η θεωρία δόμησης καριέρας εστιάζει σε ιστορίες διότι βλέπει την γλώσσα ως αποτελεσματικό μέσο για την δόμηση καριέρας εκτός πολύπλοκων κοινωνικών αλληλεπιδράσεων. Η γλώσσα και οι ιστορίες είναι δομικά εργαλεία για απόδοση νοήματος. Οι πελάτες καθώς αφηγούνται νιώθουν ότι γίνονται πιο αληθινοί· όσο πιο πολλές ιστορίες λένε, τόσο πιο αληθινοί γίνονται. Όσο πιο πολύ βλέπουν το «εγώ» τους αναπτύσσουν περισσότερο την αυτοεκτίμηση τους. Η αφήγηση αποκρυσταλλώνει όσα σκέφτονται για τους εαυτούς τους. Πολλοί πελάτες γελάνε και κλαίνε καθώς βλέπουν οι ίδιοι τα θέματα που ανακύπτουν μεταξύ του πελάτη και του συμβούλου.

Είναι σημαντικό οι σύμβουλοι να βοηθούν τον πελάτη να κατανοήσει τα μηνύματα των ιστοριών τους. Αυτό σημαίνει ότι συνδέουν τα θέματα με τα προβλήματα που τεθήκαν στην αρχή της συνεδρίας. Είναι σημαντικό να χρησιμοποιούνται οι αγαπημένες λέξεις του πελάτη καθώς και οι μεταφορές. Την ίδια στιγμή επεκτείνεται η γλώσσα που ο πελάτης έχει στην διάθεση του για να νοηματοδοτήσει τις εμπειρίες του.

....

Η μητέρα της Elaine κάλεσε τον σύμβουλο για να κανονίσουν μια συνάντηση επαγγελματικής συμβουλευτικής με την κόρη της. Η μητέρα ανέφερε ότι η Elaine είχε επισκεφθεί στο παρελθόν δύο επαγγελματικούς συμβούλους αλλά δεν ήταν τόσο καλοί. Όταν της ζητήθηκε από το σύμβουλο να του εξηγήσει τι εννοούσε, απάντησε ότι και οι δύο είχαν αποτύχει να πείσουν την κόρη της να δώσει σημασία στη βιολογία, προκειμένου να ακολουθήσει την ιατρική σχολή. Ο σύμβουλος συμφώνησε να κάνει τη συνάντηση με την Elaine μόνο εάν ή ίδια έπαιρνε τηλέφωνο να κλείσει ραντεβού και εάν «δούλευε» μαζί της και όχι για τη μητέρα της.

Όταν ο σύμβουλος πρωτογνώρισε την Elaine εκείνη ήταν 20 ετών, φοιτήτρια πλήρους απασχόλησης και είπε ότι δεν μπορούσε να αποφασίσει ποιον επαγγελματικό τομέα να ακολουθήσει, εάν και η μητέρα της την προέτρεψε να δηλώσει κάτι σχετικό με την ιατρική. Ζούσε στο σπίτι και μετακινούνταν στην πανεπιστημιούπολη καθημερινά. Υπέθεσε ότι θα εστιάζονταν σε μαθήματα ιατρικής θα πήγαινε στην ιατρική σχολή αλλά δεν ήταν σίγουρη στο τώρα. Ανέφερε ότι αισθανόταν πιο αναποφάσιστη από τη στιγμή που έκανε συνάντηση στο συμβουλευτικό κέντρο του πανεπιστημίου με έναν σύμβουλο εκεί. Θέλει να τη βοηθήσει ο σύμβουλος να διερευνήσει εάν η ιατρική είναι η σωστή επιλογή για αυτήν. Μόλις έχει ολοκληρώσει το χειμερινό εξάμηνο του δευτέρου έτους και την άνοιξη πρέπει να δηλώσει τομέα-περιοχή. Σκέφτεται ότι η μηχανική θα ήταν καλή για εκείνη, και παρακολούθησε μια τάξη μαθημάτων μηχανικής κατά τη διάρκεια του χειμερινού εξαμήνου. Σκέφτηκε ότι ως χημικός μηχανικός θα ήταν καλή, αλλά ως πολιτικός μηχανικός θα ήταν πιο εύκολο. Αναζήτησε πληροφορίες από ένα άλλο πανεπιστήμιο που έχουν ενσωματώσει τους υπολογιστές στο πρόγραμμα σπουδών των χημικών μηχανικών. Της κέντρισαν το ενδιαφέρον οι υπολογιστές και της άρεσε η ιδέα ότι θα μεταφερόταν σε αυτό το πανεπιστήμιο και θα μπορούσε να ζήσει στην εστία. Ο σύμβουλος της έκανε ερωτήσεις από τη φόρμα Career Style Interview και στη συνέχεια παρουσιάζονται οι καταγραφές αυτές:

Σύμβουλος: Πώς μπορώ να φανώ χρήσιμος στη δόμηση της σταδιοδρομίας σου;

Elaine: Δεν ξέρω γιατί δεν μπορώ να επιλέξω τομέα-περιοχή. Χρειάζομαι βοήθεια για να επιλέξω.

Σύμβουλος: Ποια ήταν τα αγαπημένα σου μαθήματα στο σχολείο;

Elaine: Τα μαθηματικά, διότι μαθαίνουμε τον σωστό τρόπο να κάνουμε πράγματα και να λύνουμε προβλήματα για τον εαυτό μας. Μισούσα την ιστορία διότι μελετούσαμε ασήμαντα γεγονότα και ημερομηνίες. Μισούσα επίσης και τη γεωγραφία διότι έπρεπε να απομνημονεύουμε.

Σύμβουλος: Ποιες ήταν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εντοπίστηκε η αναποφασιστικότητά σου;

Elaine: Βαριόμουν στην τάξη. Ένας καθηγητής μου το παρατήρησε και με προσκάλεσε για μια συνέντευξη. Με ρώτησε γιατί δεν είμαι σίγουρη για τη μηχανική. Εκείνος είπε ότι δεν ήταν σίγουρος όταν ήταν στο πανεπιστήμιο και πήγε στο Ναυτικό. Το έκανε να φαίνεται πιο πραγματικό όταν το είπε. Μου επέτρεψε να το αναγνωρίσω και να αρχίσω να ασχολούμαι με την αναποφασιστικότητα.

Σύμβουλος: Πώς νιώθεις όντας αναποφάσιστη;

Elaine: Νιώθω εντάξει τώρα που το έχω αποδεχτεί. Αποτυγχάνω στο τι πρέπει να επιλέξω. Βαδίζοντας στο κενό, χωρίς κατεύθυνση, όλα μαύρα.

Σύμβουλος: Τι σου θυμίζει αυτό το συναίσθημα;

Elaine: Ότι είμαι εκτός ελέγχου.

Σύμβουλος: Πες μου ένα γεγονός που είχες το ίδιο συναίσθημα.

Elaine: Όταν ένιωθα μελαγχολία.

Σύμβουλος: Πες μου γι' αυτό.

Elaine: Η φίλη μου έχει τρόπο να με ενεργοποιεί. Είναι πολύ συναισθηματική. Όταν μαλώνει με τον σύντροφό της, με κάνει να αισθάνομαι μελαγχολία από τα όσα λέει. Εκείνη εκφράζει όσα δεν μπορώ εγώ. Όταν τα λέει, έχω καταλήξει να αισθάνομαι τα συναισθήματά μου.

Σύμβουλος: Έχεις ιδέα τι είναι αυτό που σε «στοιχειώνει»;

Elaine: Φοβάμαι να κάνω λάθος επιλογή. Θα μπορούσα να κάνω μια λάθος επιλογή. Τότε, δε θα μπορέσω να ανταποκριθώ στις προσδοκίες των άλλων.

Σύμβουλος: Πες μου μέρος της ιστορίας της ζωής σου που είναι σημαντικό για την επιλογή καριέρας.

Elaine: Ήμουν πάντα αναποφάσιστη. Στο δεύτερη τάξη, πήγα να αγοράσω καινούρια παπούτσια. Αφού τα φόρεσα μια μέρα στο σχολείο, ήθελα να τα πάω πίσω και να

πάρω διαφορετικό ζευγάρι. Το αγόρι που καθόταν δίπλα μου νόμιζε ότι ήμουν πλούσια επειδή είχα πολλά ζευγάρια παπούτσια αλλά ήταν επειδή δεν μπορούσα να αποφασίσω.

Η θεωρία δόμησης καριέρας εστιάζει σε ιστορίες διότι βλέπει την γλώσσα όσο αποτελεσματικό μέσο για την δόμηση καριέρας εκτός πολύπλοκων κοινωνικών αλληλεπιδράσεων. Η γλώσσα και οι ιστορίες είναι δομικά εργαλεία για απόδοση νοήματος. Οι πελάτες καθώς αφηγούνται νιώθουν ότι γίνονται πιο αληθινοί όσο πιο πολλές ιστορίες λένε τόσο πιο αληθινοί γίνονται. Όσο πιο πολύ βλέπουν το «εγώ» τους αναπτύσσουν περισσότερο την αυτοεκτίμηση τους. Η αφήγηση αποκρυσταλλώνει όσα σκέφτονται για τους εαυτούς τους. Πολλοί πελάτες γελάνε και κλαίνε καθώς βλέπουν οι ίδιοι τα θέματα που ανακύπτουν μεταξύ του πελάτη και του συμβούλου.

Είναι σημαντικό οι σύμβουλοι να βοηθούν τον πελάτη να κατανοήσει τα μηνύματα των ιστοριών τους. Αυτό σημαίνει ότι συνδέουν τα θέματα με τα προβλήματα που τεθήκαν στην αρχή της συνεδρίας. Είναι σημαντικό να χρησιμοποιούνται οι αγαπημένες λέξεις του πελάτη καθώς και οι μεταφορές. Την ίδια στιγμή επεκτείνεται η γλώσσα που ο πελάτης έχει στην διάθεση του για να νοηματοδοτήσει τις εμπειρίες του.

Κάθε σύμβουλος μπορεί να ακούσει τις ιστορίες της Elaine μέσα από την θεωρία που αυτός πρεσβεύει.

Αρχικά, προκειμένου να γίνει κατανοητό πώς θέλει να 'χρησιμοποιήσει' η Elaine τη συμβουλευτική διαδικασία μέσω της αφήγησης της ιστορίας της, θα λέγαμε ότι θέλει τον σύμβουλο να τη βοηθήσει να κατανοήσει γιατί δεν μπορεί να επιλέξει έναν συγκεκριμένο τομέα σπουδών και να προσπαθήσει να τη 'φέρει' πιο κοντά στη λήψη μιας απόφασης. Οπότε ο σύμβουλος εξετάζοντας τις ιστορίες καριέρας της Elaine, κρατούσε επιφυλάξεις για τις εμπειρίες της και τις απόψεις της για τη λήψη αποφάσεων και ενδιαφερόταν να δει πώς σχετιζόταν με θέματα της ζωής της ο τρόπος λήψης αποφάσεων.

Στη συνέχεια, έδωσε σημασία στη χρήση των ρημάτων στις πρώτες αναμνήσεις της. Το πρώτο ρήμα που χρησιμοποίησε ήταν το «συνεχίζω», που σήμαινε ότι η Elaine ήθελε να προχωρήσει, να ταξιδέψει. Αυτό επικυρώθηκε και από τη χρήση άλλων ρημάτων όπως «τριγυρνά», «χορεύω» και υποστηρίχθηκε και στο αγαπημένο της βιβλίο, το οποίο περιγράφει το ταξίδι μιας κοπέλας σε μια άλλη χώρα. Επίσης, άλλα

σημαντικά ρήματα που επισημάνθηκαν είναι τα εξής: «παίζω» και «τραγουδώ», τα οποία δείχνουν τον ενθουσιασμό για τη ζωή. Το ρήμα «προσπαθώ» εμφανίστηκε τρεις φορές στην πρώτη ανάμνηση, γεγονός που υποδηλώνει ότι είναι εργατική και επίμονη στην επίτευξη δύσκολων στόχων. Το ρήμα «μιλώ» εμφανίστηκε στις δύο πρώτες αναμνήσεις, που δείχνει ότι της αρέσει να επικοινωνεί. Και τέλος, στις δύο πρώτες αναμνήσεις ενήλικες γυναίκες της είπαν να καθίσει και να σταματήσει να παίζει. Εμφανίστηκε εκεί η ένταση στη ζωή της ανάμεσα στο θέλω να προχωρήσω και σε αυτό που της ζητήθηκε, να μείνει ακίνητη. Οι αναμνήσεις αυτές δεν αποτελούσαν απαραίτητως αιτίες για τη συμπεριφορά της, αλλά αποτύπωναν την τωρινή της προσπάθεια. Από όλες τις διαθέσιμες ιστορίες, οι πελάτες επιλέγουν να πουν αυτές που χρειάζεται να ακούσουν οι ίδιοι.

Ο σύμβουλος, έπειτα, εξέτασε τις επικεφαλίδες που είχε γράψει η Elaine για τις αναμνήσεις της και παρατήρησε ότι αυτοί οι τίτλοι ήταν ρητορικές συντομεύσεις που λέγανε την ουσία της ιστορίας της. Σύμφωνα με την Elaine, αυτή ήταν ένα «μικρό κοριτσάκι» που ήταν ενοχλημένο επειδή άλλοι πιο ισχυροί ήθελαν να σταματήσουν τον ενθουσιασμό της για την επίτευξη των ονείρων της. Από τη μία, αποκαλύφθηκαν περισσότερα για τα ζητήματα ζωής που θα διαμόρφωναν την καριέρα της και από την άλλη έδειχναν στο εδώ και τώρα ότι θέλει να επιλύσει το πρόβλημα και τις προσδοκίες από το σύμβουλο. Χρειαζόταν έναν σύμβουλο να ενθαρρύνει τις κινήσεις της και το κέφι της για τη ζωή, να της διδάξει της να μιλάει για τον εαυτό της και να επινοήσει ένα σχέδιο που δε θα αποτύχει.

Ο σύμβουλος προσπαθούσε να αποσαφηνίσει τη γραμμή από την απασχόληση στο επάγγελμα που υπονοούνταν στις ιστορίες της, και αυτή ήταν η ουσία των θεμάτων ζωής. Οπότε, έκανε σύγκριση της πρώτης ανάμνησης σε σχέση με τους ρόλους-πρότυπα που είχε στην οικογένεια. Η πρώτη ανάμνηση εκδήλωνε τον πόνο και το πρόβλημα, ενώ οι ρόλοι-πρότυπα πρότειναν ένα ιδανικό εγώ και μια δοκιμαστική λύση. Στην περίπτωση της Elaine, η πρώτη ιστορία αφορούσε ένα παιχνιδιάρικο κορίτσι που της είπαν να καθίσει ακίνητη και εκείνη έκανε ό,τι της είχαν πει. Η ακινησία θα μπορούσε να ήταν η αλληγορία για την αναποφασιστικότητά της.

Στις ιστορίες της Elaine, τα κλειδιά ήταν το πνεύμα, ο ενθουσιασμός, η διάθεση για παιχνίδι, οι στόχοι, η ανταγωνιστικότητα, η επιμονή, η ψυχραιμία, η καταπολέμηση της πεπλανημένης εξουσίας, και η κινητοποίηση συμμάχων σε αυτές τις μάχες. Αυτές οι ιδιότητες επιβεβαιώθηκαν και σε άλλες ιστορίες της. Δεν φοβόταν άγριες ιδέες και να κάνει πράγματα πέραν των κανόνων, εφόσον διασκεδάζε και δεν προκαλούσε

προβλήματα. Ήταν περίεργη και σίγουρα έλυνε μόνη της τα προβλήματα. Ήταν τακτική και της άρεσε να κάνει τα πράγματα καλά. Απολάμβανε τη μόδα, αλλά ίσως με ένα συμβατικό και επιχειρηματικό τρόπο.

Επιπλέον, ο σύμβουλος περιέγραψε την προσαρμοστικότητα της σταδιοδρομίας της και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Elaine ανησυχούσε έντονα για το μέλλον και μπορούσε να χρησιμοποιήσει λίγη περισσότερη εμπιστοσύνη στις ικανότητες της προκειμένου να το πετύχει. Αυτό οφειλόταν κυρίως στην ανάγκη της για τελειότητα και όχι σε χαμηλή αυτοεκτίμηση. Το μεγαλύτερο έλλειμμα στο προφίλ, βέβαια, ήταν μια υγιής αίσθηση του ελέγχου σταδιοδρομίας. Ήθελε απλά ένα σχέδιο και μια ενθάρρυνση. Ξεκίνησε να βοηθήσει την Elaine να δει την αναποφασιστικότητα της ως δύναμη και όχι αδυναμία.

Ο σύμβουλος αξιολόγησε την επαγγελματική προσωπικότητα της Elaine μέσω του εξαγώνου του Holland. Περισσότερο προσομοίαζε στον ερευνητικό τύπο, που του αρέσουν τα μαθηματικά και οι επιστήμες. Έπειτα, έμοιαζε περισσότερο με το συμβατικό τύπο, που του αρέσουν οι ομάδες, οι συνεργάτες, η προσοχή, η καθαριότητα, οι νόρμες). Στη μέση υπήρχε ομοιότητα με τον κοινωνικό τύπο, ο οποίος μιλάει, παίζει με τους άλλους, φροντίζει άλλους ανθρώπους. Λιγότερη ομοιότητα υπήρχε με τον καλλιτεχνικό και επιχειρηματικό τύπο, παρόλο που της άρεσαν τα ταξίδια, η μόδα, και η περιπέτεια. Αυτά μπορεί να ήταν λανθάνοντα γνωρίσματα τα οποία θα αναπτύσσονταν πιο έντονα στο μέλλον. Τη λιγότερη ομοιότητα την είχε με τον ρεαλιστικό τύπο, πράγμα που φάνηκε περίεργο καθώς είχε ενδιαφέρον για να γίνει πολιτικός μηχανικός. Και, ακόμη και η ιατρική έχει στον κώδικα της τον ρεαλιστικό τύπο.

Τέλος, ο σύμβουλος σχεδίασε μια φόρμουλα επιτυχίας και συνέθεσε ένα πορτρέτο ζωής. Στόχος του ήταν να δημιουργήσει ένα πρώτο σχέδιο μιας φόρμουλας επιτυχίας που θα επεξεργάζονταν από κοινού με τον πελάτη, έως ότου ο πελάτης το έβρισκε αρκετά ακριβές και λίγο ελκυστικό. Στην καταγραφή της φόρμουλας για την Elaine, ο σύμβουλος επέλεξε μια φράση για κάθε μία από τις τρεις στήλες που αντιπροσωπεύουν τους τύπους του Holland που μοιάζουν περισσότερο με την Elaine. Από τον ερευνητικό τύπο, επέλεξε την επίλυση προβλημάτων, από τον συμβατικό το να είναι μέρος μιας ομάδας και από τον κοινωνικό τη βοήθεια προς τους άλλους. Το πρώτο σχέδιο έγινε: *Αισθάνεσαι ευτυχισμένη και επιτυχημένη όταν είσαι μέρος μιας ομάδας που βοηθά τους ανθρώπους να λύσουν τα προβλήματα τους.* Θα μπορούσε

εξίσου εύκολα να ήταν: *Αισθάνεσαι ευτυχισμένη και επιτυχημένη όταν χρησιμοποιείς τη λογική για να δίνεις συμβουλές σχετικά με την οργάνωση των πραγμάτων.*

Στη συνέχεια, ο σύμβουλος συνθέτοντας ένα πορτραίτο ζωής, στόχος του ήταν μια ειλικρινής απεικόνιση της ζωής ενός πελάτη ως έργο σε εξέλιξη, μια ζωή που είναι ταυτόχρονα προκαθορισμένη και απρόβλεπτη. Το πορτραίτο περιελάμβανε δοκιμαστικές απαντήσεις σε σιωπηρές ερωτήσεις όπως «Ποιος είμαι εγώ;» «Ποια είναι η προσπάθειά μου;» και «Πώς μπορώ να αναπτυχθώ και να εξελιχθώ;». Τόνισε και επανέλαβε το θέμα ζωής, επιβεβαιώνοντας τη σημασία και την αξία του, και χρησιμοποιώντας το για να ενοποιήσει τη σημασία των ξεχωριστών ιστοριών σταδιοδρομίας. Αυτή η έμφαση προήγε την ατομικότητα του πελάτη με την ενσωμάτωση των μερών και των δυνάμεων που την ή τον αποτελούν. Το έκανε αυτό με την επιβολή αφηγηματικής δομής για να κατασκευάσει μια προβολή του εαυτού που ενώνει αντιφατικές απόψεις, μπερδεμένες συμπεριφορές, και ασυνεπείς ιστορίες. Το πορτρέτο ζωής θα ενίσχυε την ικανότητα του πελάτη να αποφασίζει. Αφού σκιαγράφησε μια εικόνα που περιλάμβανε τον τύπο προσωπικότητας του πελάτη, την προσαρμοστικότητα της καριέρας του, και τα θέματα ζωής, ο πελάτης συμμετείχε σε μια συζήτηση με τον σύμβουλο για το τι, το πώς και το γιατί της ζωής του/της.

Παρουσίασε το πορτραίτο ζωής ρωτώντας αν κάτι λείπει και ως δοκιμαστικό σχέδιο, όχι ως αλήθεια. Λαμβάνει την εγκυρότητα από την οργάνωση των επιμέρους στοιχείων μιας ζωής σε μια εσωτερική συνοχή και προσωπικά ουσιαστική ιστορία. Έτσι, στο τέλος, η αλήθεια του πορτρέτο ενός πελάτη διαμορφώνεται βάσει της χρησιμότητάς του για τον ίδιο τον πελάτη.

Με την Elaine, ο σύμβουλος άρχισε τη δεύτερη συνεδρία, ζητώντας της, αν είχε οποιεσδήποτε πρόσθετες σκέψεις για τις απαντήσεις της κατά τη διάρκεια της προηγούμενης συνάντησης ή αν υπήρχαν πράγματα που επιθυμούσε να προσθέσει ή να διευκρινιστούν. Αν και εκείνη δεν το έκανε, πολλοί πελάτες το κάνουν επειδή συνεχίζουν να σκέφτονται τις ερωτήσεις και τη συζήτηση στις ώρες που ακολουθούν την πρώτη συνεδρία. Στη συνέχεια της θύμισε ο σύμβουλος αυτό που είχε πει σε απάντηση της ερώτησής του για το πώς θα μπορούσε να είναι χρήσιμος σε αυτήν. Η Elaine είχε πει ότι δεν ήξερε γιατί δεν μπορούσε να επιλέξει έναν τομέα σπουδών και θα ήθελε βοήθεια για να κάνει μια επιλογή. Επίσης, είχε αναφέρει ότι ήθελε να συζητήσουν εάν η ιατρική θα ήταν ένα καλό πεδίο για εκείνη. Αυτό έδωσε τρία σημεία αναφοράς σχετικά με το πορτραίτο της ζωής της: γιατί δεν μπορούσε να επιλέξει (δηλαδή, η προσαρμοστικότητα στην σταδιοδρομία της), πόσο κατάλληλη

ήταν η ιατρική (δηλαδή, ο τύπος επαγγελματικής προσωπικότητας), και πώς να κινηθεί για να επιλέξει (δηλαδή, θέματα ζωής).

Στη συνέχεια, διερεύνησαν τα συναισθήματα για το πορτραίτο ζωής και τα δυνατά της σημεία. Συζήτησαν πώς τα προβλήματα που αντιμετώπιζε στο τώρα ήταν οι καλύτερες λύσεις που θα μπορούσε να επιλέξει. Στην ερώτηση για το πόσο θα της ταίριαζε η ιατρική εστίασαν στην επαγγελματική προσωπικότητα και τα ενδιαφέροντά της. Ο σύμβουλος προσπάθησε να δημιουργήσει και να επιβεβαιώσει τα ενδιαφέροντά της, και όχι να κάνει διάγνωση, εστιάζοντας στα εσωτερικά μέσα και τους εξωτερικούς τρόπους που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει η Elaine για να επιλύσει και να τοποθετήσει τον εαυτό της στην κοινωνία. Συζήτησαν τα ενδιαφέροντα που είχε διαμορφώσει ως λύσεις για τα προβλήματα της καθώς μεγάλωνε. Ήθελε να είναι ανεξάρτητη, να χρησιμοποιεί τη λογική για την επίλυση προβλημάτων, και να λειτουργεί ως μέρος μιας ομάδας. Ο σύμβουλος παρουσίασε και τις δύο διαφορετικές φόρμουλες επιτυχίας που συνέταξε για την ίδια και της ζήτησε να του πει ποια αισθάνθηκε ότι της ταιριάζει καλύτερα. Μετά από λίγα λεπτά η Elaine ένιωσε ικανοποιημένη με την ακόλουθη φόρμουλα επιτυχίας: *Νιώθω ευτυχισμένη και επιτυχημένη όταν είμαι μέρος μιας ομάδας που χρησιμοποιεί τη λογική για να βοηθήσει τους ανθρώπους με την παροχή συμβουλών σχετικά με το πώς να λύσουν τα προβλήματά τους με οργανωμένο τρόπο.* Η ιατρική δεν φαίνεται να της ταιριάζει όπως και κάποια άλλα πεδία. Αν και θα μπορούσε να την ακολουθήσει, αλλά δεν μπορούσε να ενσωματώσει πλήρως την αυτο-αντίληψή της.

Στη συνέχεια συζήτησαν σχετικά με την επιθυμία της για μια καριέρα στην οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει τη λογική για την επίλυση δομημένων προβλημάτων και να είναι μέρος μιας ομάδας, αλλά δε θα έλυνε τα ασαφή, σωματικά προβλήματα που παρουσιάζουν συνήθως οι ασθενείς στους γιατρούς τους. Μίλησαν για τη διερεύνηση περιοχών στην επιστήμη των υπολογιστών, τα μαθηματικά, και τα οικονομικά. Συζήτησαν για το πώς θα ήταν δυνατός ο συνδυασμός αυτοπροσδιορισμού και αυτοδιάθεσης.

Έπειτα, έκαναν μια ουσιαστική συζήτηση για δραστηριότητες δόμησης του εαυτού που θα μπορούσαν να την κάνουν να αισθάνεται πιο ολοκληρωμένη και να την έφερναν πιο κοντά στο να είναι το πρόσωπο που ήθελε να είναι. Συζήτησαν σχετικά με την επιθυμία της να διεκδικήσει μεγαλύτερο έλεγχο πάνω στη ζωή της, για τις πιθανές εμπειρίες εξέλιξης όπως μια καλοκαιρινή εργασία μακριά από το σπίτι, να μετακομίσει σε μια εστία, να πάρει μέρος σε ένα εργαστήριο για την αυτοπεποίθηση,

και να συναντηθεί με ένα σύμβουλο για να συζητήσουν οικογενειακά ζητήματα. Συμφώνησαν να μιλήσουν στο τηλέφωνο στη μέση του επόμενου εξαμήνου και να συναντηθούν πάλι κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού.

Όταν η Elaine επισκέφθηκε και πάλι το σύμβουλο, το επόμενο καλοκαίρι, ανέφερε ότι παρακολούθησε σεμινάριο για την αυτοπεποίθηση, συνεργάστηκε με έναν σύμβουλο στο πανεπιστήμιο για πέντε συνεδρίες για να μιλήσει για τη σχέση της με τους γονείς της και την τελειομανία της, ζούσε μακριά από το σπίτι, ενώ εργαζόταν σε μια καλοκαιρινή εργασία σε ένα πάρκο ψυχαγωγίας, και ολοκλήρωσε μαθήματα στην επιστήμη των υπολογιστών και της λογιστικής. Έκλινε προς την επιστήμη των υπολογιστών, αλλά αναρωτήθηκε αν η εργασία του μηχανικού θα της ταίριαζε καλύτερα. Έπειτα, συμπλήρωσε ένα ερωτηματολόγιο όπου φάνηκε ότι οι υπολογιστές 'συμφωνούσαν' περισσότερο με την αυτο-αντίληψή της και αυτό την έκανε να νιώσει ακόμη καλύτερα που είχε επιλέξει να ασχοληθεί με την πληροφορική.

Ο σύμβουλος είδε ξανά την Elaine αφού αποφοίτησε. Είπε πόσο πολύ απολάμβανε τα μαθήματα της, αλλά απεχθανόταν το σεξισμό πολλών εκπαιδευτών της. Για την καταπολέμηση της προκατάληψης τους, είχε οργανώσει μια λέσχη για γυναίκες στον τομέα που σπούδαζε, στην πληροφορική. Ήταν περήφανος για ό, τι είχε επιτύχει γύρω από την καταπολέμηση της προκατάληψης. Ήταν ακόμη πιο περήφανος για την επαγγελματική θέση που είχε εξασφαλίσει. Σε δύο εβδομάδες θα ξεκινούσε δουλειά ως αναλύτρια συστημάτων σε μια θέση που απαιτούσε να ταξιδεύει σε όλες τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου θα έλυne τα προβλήματα που είχαν με την τεχνολογία πληροφοριών. Επιπλέον, η Elaine μου είπε ότι με τη μητέρα της ήταν τώρα "φίλες" και ότι η μητέρα της ήταν περήφανη για τα επιτεύγματά της και ικανοποιημένη με την εξέλιξή της. Η Elaine ήταν ιδιαίτερα χαρούμενη που είχε χρησιμοποιήσει τα πράγματα που είχαν συζητήσει με το σύμβουλο για να βοηθήσει τους συγκατοίκους και τους φίλους της να κάνουν τις επιλογές σταδιοδρομίας τους.

Οι προβλέψεις των συμβούλων σχετικά με το πώς εξελίχθηκε η σταδιοδρομία της Elaine δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της ικανότητας ενός συμβούλου. Δε θα πρέπει να αποτελούν πρόβλημα οι αρχικές «εικασίες» ενός συμβούλου για το εάν ήταν σωστό ή λάθος το επόμενο κεφάλαιο στην ιστορία σταδιοδρομίας της Elaine. Αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι ο σύμβουλος της Elaine θα έπρεπε να ήταν χρήσιμος για αυτήν, και όχι 'σωστός'. Ο σύμβουλος θα ήταν χρήσιμο εάν είχε βοηθήσει την Elaine να κατανοήσει τις ιστορίες της σταδιοδρομίας, να γνωρίσει την επαγγελματική προσωπικότητά της και να

προτιμήσει εργασιακό περιβάλλον, να την προτρέψει να έχει περισσότερο έλεγχο και να δείχνει ενδιαφέρον για το μέλλον της, να τη βοηθήσει να συνθέσει μια φόρμουλα επιτυχίας και να της επιτρέψει να οραματιστεί και να διερευνήσει πιθανούς εαυτούς και μελλοντικά σενάρια. Πελάτες με ανησυχίες για την καριέρα τους χρειάζονται συμβούλους που τους βοηθούν να συντάξουν τις ζωές τους, όχι χαρτορίχτρες που κάνουν προβλέψεις.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η συστημική αποτελεί μια επιστημονικά κατοχυρωμένη θεωρητική προσέγγιση. Αν και η γνωστότερη εφαρμογή της είναι στο χώρο της ψυχοθεραπείας, η συστημική προσέγγιση έχει πολλές άλλες εφαρμογές, μια από τις οποίες αφορά το χώρο της συμβουλευτικής. Ο συστημικός τρόπος σκέψης προσφέρει ένα ευέλικτο, ευρύ και ενοποιητικό πλαίσιο, το οποίο διευκολύνει την οργάνωση της πολυπλοκότητας που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες στο χώρο της δουλειάς τους και διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ τους.

Η θεωρία των συστημάτων παρουσιάζει την επαγγελματική ανάπτυξη μέσα από τις επιρροές, την περιοδικότητα και τις αλλαγές μέσα στο χρόνο. Το κάθε σύστημα που ενσωματώνει στο πλαίσιό της είναι ένα ανοιχτό σύστημα που δέχεται επιρροές από το εξωτερικό αλλά και το επηρεάζει το ίδιο. Αυτό π.χ. στο πλαίσιο της οικογένειας σημαίνει ότι το άτομο επηρεάζεται από την οικογένεια, αλλά και η οικογένεια δεν μένει ανεπηρέαστη από το άτομο. Η θεωρία δίνει κεντρική θέση και ενεργό ρόλο στο άτομο, από το οποίο και προς το οποίο λειτουργούν όλες οι δυναμικές αλληλεπιδράσεις. Το άτομο αποτελεί από μόνο του ένα σύστημα μαζί με τις ενδοπροσωπικές επιρροές και παράγοντες όπως οι αξίες, το φύλο, η υγεία, τα πιστεύω (πεποιθήσεις), η αυτοεικόνα που αποτελούν μέρος των θεωριών επαγγελματικής ανάπτυξης.

Κάθε επάγγελμα αποτελεί ένα δυναμικό σύστημα το οποίο υπόκειται σε αναθεωρήσεις και αλλαγές, επομένως τα μοντέλα επαγγελματικής κατάρτισης χρειάζεται να προσαρμόσουν τις διαδικασίες τους σε αυτή την εξελισσόμενη οριοθέτηση.

Η συστημική επιστημολογία προτείνει την αλλαγή στον τρόπο θέασης και δράσης, ένα νέο πλαίσιο ερμηνείας που δίνει έμφαση στην πολυφωνία και την επικοινωνία. Αποτελεί μια ριζοσπαστική κοινωνικοπολιτισμική προσέγγιση, μια πολιτική αντίληψη του κόσμου πιθανώς ουτοπική, αρκετά ερεθιστική όμως όσον αφορά τη θεώρηση της συνεξέλιξης, της συνδημιουργίας και της χορογραφίας της αρμονικής συμβίωσης. Επιζητεί να είμαστε υπόλογοι για το πώς και τι γνωρίζουμε, αλλά δεν επιμένει ότι υπάρχει μόνο ένας τρόπος ή ένας μόνο σωστός τρόπος για την κατασκευή του νοήματος, καθώς είναι ατελεύτητη η ακολουθία συμφραζομένων με τη δυνατότητα απεριόριστων μεταθέσεων και εναλλαγών. Το ζητούμενο είναι το

άνοιγμα σε ένα τρόπο σκέψης που οδηγεί στο να γνωρίσουμε την ίδια μας τη γνώση. Παραμένει αποκλειστικά προσωπική η ευθύνη για τον τρόπο μετατροπής αυτής της γνώσης σε καθημερινή πρακτική και επιλογές ζωής. Η νοηματοδότηση των πράξεων και το μοίρασμα του νοήματος αποτελεί θέμα επιβίωσης για τον άνθρωπο και δε γίνεται μοναχικά αλλά πάντα μέσα σε ασφαλή ομαδικά πλαίσια. Ο άνθρωπος προσπαθεί από κοινού μαζί με τους άλλους, να δώσει νόημα στα βιώματά του (Bruner, 1997). Τα άτομα συμμετέχουν στην κουλτούρα και η πραγμάτωση των νοητικών τους δυνάμεων γίνεται μέσω αυτής, επομένως δεν μπορεί να αποβεί αποτελεσματική η διδακτική πρακτική που να βασίζεται μόνο στο άτομο, όταν ο τρόπος ζωής μας εξαρτάται από τα νοήματα και τις έννοιες που μοιραζόμαστε και από τα κοινώς αποδεκτά πρότυπα διαλόγου με τα οποία διαπραγματευόμαστε τις διαφορετικές ερμηνείες. Η πραγματικότητα κατασκευάζεται από το υποκείμενο μέσω της αφήγησης και η έννοια του εαυτού δε διαχωρίζεται από την αναζήτησή του, ο αφηγητής και το προϊόν των αφηγήσεων ταυτίζεται.

Σύμφωνα με τη συστημική προσέγγιση ο σύμβουλος δεν υπαγορεύει λύσεις στην ομάδα, αλλά θεωρεί τα μέλη ως τους κατεξοχήν ειδικούς για να αντιμετωπίσουν τις δύσκολες καταστάσεις που τους αφορούν. Προσπαθεί να διευρύνει την αντίληψη και την οπτική γωνία του συμβουλευόμενου ώστε να αξιοποιηθεί η έξωθεν ματιά όχι ως συνταγολόγιο αλλά ως ενεργοποίηση διαδικασιών ανάπτυξης και μεγάλωματος. Οι συμβουλευόμενοι παραμένουν υπεύθυνοι χειριστές, δε μεταβάλλονται σε υποχείρια ειδικών και μακροπρόθεσμα χτίζεται μία διαδικασία μέσα από την οποία τα μέλη της ομάδας αναπτύσσονται μέσα στο ρόλο τους (Τοδούλου, 1994).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Amundson N., Harris – Bowsbey, J. & Niles, S. (2009). *Βασικές Αρχές Επαγγελματικής Συμβουλευτικής*. Αθήνα: ΕΚΕΠ.
- Bertalanffy, L. Von. (1969). *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. New York: Braziller.
- Boscolo, L. & Bertrando, P. (1996). *Systemic therapy with individuals*. London: Karnac Books.
- Bruner, J. S. (1997). *Πράξεις νοήματος* (μτφ. Η. Ρόκου - Γ. Καλομοίρης). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Checkland, P. (1985). From Optimizing to Learning: A Development of Systems Thinking for the 1990s. *The Journal of the Operational Research Society*, Vol. 36, No. 9, pp. 757-767. Στο: <http://links.jstor.org/sici?sici=0160-5682%28198509%2936%3A9%3C757%3AFOTLAD%3E2.0.CO%3B2-L>
- Goldenberg, I. & Goldenberg, H. (2005). *Οικογενειακή Θεραπεία: Μια επισκόπηση*. Αθήνα: Έλλην.
- Herr, E. L., & Cramer, S. H. (1996). *Career guidance and counseling through the life-span*. New York: Harper Collins Publ.
- Isaacson, L.E., & Brown, D. (2000). *Career information, career counseling and career development*. Boston: Allyn and Bacon.
- McIlveen, Peter and Patton, Wendy (2007) Narrative career counselling: theory and exemplars of practice. *Australian Psychologist*, 42 (3). pp. 226-235. Στο: https://eprints.usq.edu.au/3121/1/McIlveen_Patton_2007_Authorversion.pdf (25/4/2016).
- McMahon, M., & Patton, W. (2002). Using qualitative assessment in career counselling. *International Journal of Educational and Vocational Guidance*, 2 (1), 51-66.
- McMahon, M., & Patton, W. (Eds.). (2006). *Career counselling: Constructivist approaches*. London, UK: Routledge.
- McMahon, M., Patton, W., & Watson, M. (2004). Creating career stories through reflection: An application of the Systems Theory Framework of career development. *Australian Journal of Career Development*, 13 (3), 13-16.

- Nathan, R. & Hill, L. (2006). *Επαγγελματική Συμβουλευτική: Η συμβουλευτική προσέγγιση της επαγγελματικής επιλογής και σταδιοδρομίας* (Δ. Σιδηροπούλου-Δημακάκου, μετάφραση & επιστημονική επιμέλεια). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Nichols, M.P. & Schwartz, C.R. (2003). *Family therapy. Concepts and Methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Patton, W. & McMahon, M. (2006). *Career development and systems theory: Connecting theory and practice*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Patton, W. & McMahon, M. (2006). The Systems Theory Framework Of Career Development And Counseling: Connecting Theory And Practice. *International Journal for the Advancement of Counselling* 28(2), pp. 153-166.
- Payne, M. (2000). *Σύγχρονη θεωρία της κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Savickas, Case Study: Elaine Στο: www.uwex.edu/ics/stream/admin/files/case_study.doc (10/4/2016).
- Savickas, M. (2005). Career construction theory. Στο: <http://www.vocopher.com/pdfs/careerconstruction.pdf> (30/3/2016).
- Savickas, M. et al. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, **Volume 75, Issue 3**, Pages 239–250.
- Αποστολίδου, Α. (2004). "Νέος Γραμματισμός": ψηφιακό χάσμα και δεξιότητες ομαδοκεντρικής εργασίας - η συστημική προσέγγιση ως μέθοδος ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης των δημοσίων υπαλλήλων. Αθήνα: ΕΣΣΔ. Στο: www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/15/2/688.pdf (10/5/2016).
- Βίκη, Α. & Παπάνης, Ε. (2007). *Ο επαγγελματικός προσανατολισμός*. Στο: https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/PDE1363/papanis_epaggeimatikosrposnatolismos.pdf (30/4/2016)
- Δημητρόπουλος, Ε. (1994). *Σχολικός εκπαιδευτικός και επαγγελματικός προσανατολισμός και συμβουλευτική (πρώτος τόμος)*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Δημοπούλου-Λαγωνίκα, Μ. (2006). *Μεθοδολογία κοινωνικής εργασίας, μοντέλα παρέμβασης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κάντας, Α. & Χαντζή, Α. (1991). *Επαγγελματική Συμβουλευτική – Η Συμβουλευτική Προσέγγιση της Επαγγελματικής Επιλογής & Σταδιοδρομίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κεδράκα, Κ. (2007). *Επαγγελματική Συμβουλευτική για Νέους και Νέες που αναζητούν την πρώτη τους εργασία*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης-Γραφείο

- Διασύνδεσης Σπουδών και Σταδιοδρομίας. 2006. Στο: <http://career.duth.gr> (10/4/2016)
- Παπαδιώτη-Αθανασίου Βασιλική. Η Συστημική προσέγγιση στην ψυχοθεραπεία σήμερα : μια εξελικτική πορεία, *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 2000, 70 (Απρ-Ιουν), 32-44.
- Παπαδιώτη-Αθανασίου, Β. (2014). *Οικογένεια και όρια συστημική προσέγγιση*. Αθήνα: Τόπος.
- Παρίτσης, Ν. (2012). *Η νοημοσύνη της ζωής*. Σειρά «Συστημική ψυχιατρική», τ. Α. Αθήνα: ΒΗΤΑ Medical Arts.
- Πολέμη-Τοδούλου, Μ. (1994). Η χρησιμότητα της συστημικής προσέγγισης στη διεπαγγελματική συμβουλευτική. *Διεπαγγελματική Συμβουλευτική, Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. Στο: http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1094/4/1094_02_oaed_summary_enotita06_v01.pdf (10/4/2016).
- Σιδηροπούλου, Ε. & Περπερίδου, Θ. (2010). *Συστημική θεωρία: ο ρόλος του νοσηλευτή ψυχικής υγείας*. Πτυχιακή εργασία--Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας-- Τμήμα Νοσηλευτικής-ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης. <http://hdl.handle.net/10184/2403>.
- Σταλίκας, Α. (2012). *Θεραπευτικές παρεμβάσεις*. Αθήνα: Τόπος.